

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE- JA KOOLITUSOSAKOND

**Mittevaralise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades 2018.–2019.
aastal**

Kohtupraktika analüüs

Kätlin Piho

analüütik

Grete-Liis Kalev

praktikant

Tartu

2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE LEPINGUST TULENEVA KOHUSTUSE RIKKUMISE KORRAL.....	4
1.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON	4
1.2. TÖÖLEPING.....	4
1.2.1. Riigikohtu praktika.....	4
1.2.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	6
1.3. TERVISHOIUTEENUSE OSUTAMISE LEPING	9
1.3.1. Riigikohtu praktika.....	9
1.3.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	10
1.4. MUUD LEPINGUD	12
1.4.1. Riigikohtu praktika.....	12
1.4.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika	13
2. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ISIKUÕIGUSTE RIKKUMISE KORRAL	14
2.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA RIIGIKOHTU PRAKTIKA.....	14
2.2. MAA- JA RINGKONNAKOHTUTE PRAKTIKA	15
2.2.1. Ebaõiged faktiväited ja ebakohased väärtushinnangud.....	15
2.2.2. Isikuandmete avalikustamine	19
2.2.3. Muud isikuõiguste rikkumised.....	20
3. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE KEHAVIGASTUSE TEKITAMISE VÕI TERVISE KAHJUSTAMISE KORRAL	24
3.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON.....	24
3.2. MAA- JA RINGKONNAKOHTUTE PRAKTIKA	24
4. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ASJA HÄVIMISE VÕI KAOTSIMINEKU KORRAL.....	28
5. KOKKUVÕTE	29

SISSEJUHATUS

Käesoleva analüüsi eesmärk on uurida mittevahalise kahju hüvitamise normide kohaldamist tsiviilasjades 2018.–2019. aastal. Tegemist on kolmanda kordusanalüüsiga. Esimest korda valmis mittevahalise kahju hüvitamise praktika analüüs 2007. aastal¹. Esimene kordusanalüüs² valmis 2009. aastal, teine kordusanalüüs³ võttis kokku 2016. aasta maa- ja ringkonnakohtutes tehtud otsused, milles kohus vaatas läbi mittevahalise kahju hüvitamise nõude. Võrreldes viimase kordusanalüüsiga käsitletakse selles analüüsis ainult tsiviilasjades lahendatud mittevahalise kahju nõudeid. Kriminaal- ja haldusajades lahendatud mittevahalise kahju hüvitamise nõudeid käsitletakse eraldi analüüsis.

Nagu eelnevate analüüsides puhul on ka käesoleva analüüsi üks eesmärke kohtupraktika üldistamine ning vastavate normide rakendusprobleemide esiletoomine. Teisalt on analüüsi eesmärk uurida, kas ja millised muutused on viimaste aastate jooksul mittevahalise kahju hüvitise summade suuruses toimunud. Eelmine kordusanalüüs näitas, et hüvitise suuruse määramisel lähtutakse varasemas kohtupraktika analüüsis esitatud statistikast ja seal toodud hüvitiste vahemikust.

Kriminaalkollegium on leidnud, et kuna mittevahalise kahju hüvitise suurus peavad vastama ühiskonna heaolu üldisele tasemele, on mõisteta, et väljamõistetud hüvitis ületab mõnevõrra aastatetaguse kohtupraktika analüüsis märgitud.⁴ Vajadust uuendada mittevahalise kahju hüvitamise analüüsi ja tabelit on märkinud kohtunikud ise.

Käesoleva analüüsi struktuur on sarnane 2016. a kordusanalüüsi struktuuriga. Analüüs on üles ehitatud erinevate nõudealuste kaupa. Eristatud on mittevahalise kahju hüvitamist lepingulise kohustuse rikkumise, tervisekahju tekitamise, isikuõiguste rikkumise ja asja hävimise korral. Analüüs kajastab ka uuemat Riigikohtu praktikat.

Analüüsi alusmaterjaliks on kohtute infosüsteemist lahendi ületekstiotsingu abil leitud otsused tsiviilasjades, milles on esitatud mittevahalise kahju hüvitamise nõue. Analüüs ei pruugi hõlmata kõiki vastava perioodi ja valdkonna otsuseid, kuid sisaldab kindlasti suuremat osa selle perioodi praktikast. Analüüsis leiavad kajastust analüüsi valmimise hetkeks jõustunud lahendid.

Analüüsis esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohtadena. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis.

¹ M. Vutt. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2006. aastal. <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2007/mittevaralinekahju2006kokkuvote.pdf>

² M. Vutt, M. Lillsaar. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded tsiviilasjades esimese ja teise astme kohtutes 2008. aastal. https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2009/mittevaralinekahjutsiviilasjades_2008_maar_ja_lillsaar_margit_vutt.pdf

³ M. Vutt. Mittevahalise kahju hüvitamise nõuded tsiviil- ja kriminaalasjades esimese ja teise astme kohtutes 2016. aastal. <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2017/Mittevaralise%20kahju%20h%C3%BCvita%20mine%20tsiviil-%20ja%20kriminaalasjades%202016.pdf>

⁴ RKKKo 13.10.2017, [1-16-5540/42](#), p 31.

1. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE LEPINGUST TULENEVA KOHUSTUSE RIKKUMISE KORRAL

1.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON

Lepingu rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamine on oluliselt piiratud ning üldjuhul ei saa seda nõuda. Erandina saab mittevaralise kahju hüvitamist nõuda võlaõigusseaduse (VÕS) § 134 lg-s 1 nimetatud olukordades, s.o üksnes juhul, kui lepinguline kohustus oli suunatud mittevaralise huvi järgimisele ning sõltuvalt lepingu sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai võlgnik aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralist kahju. Seetõttu on lepinguliste kohustuste rikkumise puhul oluline jälgida, kas lepingust tulenev kohustus oli mõeldud mittevaralise kahju ennetamisele.

Mittevaralise kahju hüvitamiseks on üldjuhul piisav nende asjaolude tõendamine, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude.⁵ Seega peab kahjustatud isik lepingu rikkumisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitise saamiseks tõendama VÕS § 134 lg 1 alusel nii seda, et lepingulise kohustuse eesmärk oli kaitsta teda mittevaralise kahju tekkimise eest, kui ka seda, et lepingu sõlmimise või kohustuse rikkumise asjaoludest sai võlgnik aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralist kahju.⁶

Lähtudes VÕS § 134 lg-s 1 sätestatust, on Riigikohus tunnustanud mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamist lepingu rikkumise korral üksnes väga piiratud juhtudel. Tsiviilkolleegium on oma praktikas võimaldanud nõuda mittevaralise kahju hüvitamist näiteks tervishoiuteenuse osutajalt, hüvitamaks diagnoosi- või raviveega kaasnenud füüsilist ja hingelist valu ning kannatusi.⁷ Samuti on Riigikohtu üldkogu pidanud võimalikuks mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamist töölepingu ebaseadusliku ülesütlemise korral.⁸ Riigikohtu üldkogu on jaatanud õigust nõuda mittevaralise kahju hüvitist ka elektri võrguühenduse õigusvastase katkestamise korral.⁹

Riigikohus on välistanud mittevaralise kahju hüvitamise nõude esitamise jäätmeveolepingu rikkumise korral.¹⁰ Samuti on Riigikohus leidnud, et mittevaralise kahju hüvitist ei saa nõuda üürilepingu rikkumise eest, kuna tavapärase käibetehingu rikkumise korral on mittevaralise kahju nõue välistatud, sest selline leping ei ole üldjuhul suunatud mittevaralise huvi järgimisele.¹¹

1.2. TÖÖLEPING

1.2.1. Riigikohtu praktika

Töölepingut on kohtupraktikas peetud üheks selliseks lepinguliigiks, millest tuleneva kohustuse eesmärk võiks mh olla mittevaralise huvi järgimine. Riigikohtu tsiviilkolleegium on märkinud, et kohustus mitte lõpetada töölepingut ebaseaduslikult on suunatud mittevaralise huvi

⁵ RKTko 22.10.2008, [3-2-1-85-08](#), p 13.

⁶ RKÜko 15.12.2015, [3-2-1-71-14](#), p 131.

⁷ RKTko 08.04.2011, [3-2-1-171-10](#), p 15.

⁸ RKÜko 14.05.2014, [3-2-1-79-13](#), p 32.3.

⁹ RKÜko 15.12.2015, [3-2-1-71-14](#), p 133.

¹⁰ RKTko 25.09.2013, [3-2-1-80-13](#), p 18.

¹¹ RKTko 25.02.2010, [3-2-1-159-09](#), p 11.

järgimisele ja tööandja peab aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralise kahju.¹²

Töölepingu seaduse (TLS) § 109 lg 1 kohaselt on töötajal õigus hüvitisele kolme kuu keskmise töötasu ulatuses, kui kohus või töövaidluskomisjon lõpetab töölepingu TLS § 107 lg-s 2 nimetatud juhul. Kohus või töövaidluskomisjon võib hüvitise suurus muuta, arvestades töölepingu ülesütleamise asjaolusid ja mõlema poole huve. **TLS § 109 lg-s 1** sätestatud **hüvitis hõlmab** erinevaid kahju liike ning selle hüvitise koosseisus tuleb hüvitada tekkinud varaline kahju (saamata jäänud tulu), tulevikus tekkiv varaline kahju (saamata jääv tulu) ning tekkinud mittevaraline kahju.¹³

TLS § 109 lg 1 esimeses lauses sätestatud hüvitise maksmise kohustus on TLS § 107 lg 2 kohaldamise eelduseks. See tähendab, et kui töövaidlusorgan lõpetab töölepingu TLS § 107 lg 2 alusel, peab ta omal algatusel mõistma tööandjalt töötaja kasuks välja TLS § 109 lg 1 esimese lause alusel hüvitise, välja arvatud, kui töötaja avaldab, et ta ei soovi hüvitist.¹⁴ **Hüvitise suurus** sõltub töölepingu ebaseadusliku lõpetamise asjaoludest.¹⁵

Hüvitis tuleb TLS § 109 lg 1 järgi mõista välja ühe summana. Riigikohtu tsiviilkolleegium on leidnud, et olukorras, kus kohus jätab mittevaralise kahju eest hüvitise välja mõistmata, tuleb otsus töölepingu erakorralise ülesütleamise tühisust ja TLS § 109 lg 1 alusel väljamõistetavat hüvitist puudutavas osas täielikult tühistada.¹⁶

Riigikohtu üldkogu on leidnud, et töövaidluse ajal töötajale makstud töötuskindlustushüvitist tuleb VÕS § 127 lg 5 järgi arvestada TLS § 109 lg 1 järgi väljamõistetava hüvitise suuruse kindlaksmääramisel.¹⁷ Eelviidatud seisukoht käib töötuskindlustuse seaduse (TKindLS) § 6 lg-s 1 ja lg 2 p-s 1 sätestatud hüvitise kohta. Riigikohtu üldkogu ei käsitlenud eelnimetatud otsuses Töötukassa makstavat koondamishüvitist. TKindLS § 14¹ ei näe ette hüvitise maksmist töölepingu lõpetamise korral TLS § 107 lg 2 alusel. Seaduse mõtte kohaselt tuleb TKindLS § 46 lg-d 1 ja 3 tõlgendada selliselt, et olukorras, kus töötajale on makstud koondamise korral kindlustushüvitist ja töövaidlusorgan tunnistab töölepingu erakorralise ülesütleamise koondamise tõttu ebaseaduslikuks ja loeb töölepingu TLS § 107 lg 2 järgi lõppenuks ajast, kui see oleks lõppenud ülesütleamise kehtivuse korral, on Töötukassal õigus nõuda töötajale makstud hüvitist tagasi tööandjalt, mitte töötajalt.¹⁸

TLS § 109 lg 1 või lg 2 alusel väljamõistetav kahjuhüvitis hõlmab ka töölepingu ülesütlemisel töötaja diskrimineerimisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitist. Töötaja peab diskrimineerimisega tekitatud kahju eest hüvitise saamiseks esitama töölepingu ülesütleamise vaidlustamisel töövaidlusorganile faktilised asjaolud, mille alusel võib eeldada, et tööandja on teda diskrimineerinud (võrdse kohtlemise seaduse (VõrdKS) § 8 lg 1). Eeltoodut toetab ka TLS § 92 lg 1 p-s 4 ja lg-s 3 sätestatu. Kuna tegemist on TLS § 109 lg 1 või lg 2 alusel väljamõistetava hüvitisega, ei saa töötaja pärast seda, kui nende sätete alusel on talle töövaidlusorgani lahendiga hüvitis välja mõistetud ja see lahend on jõustunud, esitada tööandja vastu sama töölepingu sama ülesütleamise tõttu uut kahju hüvitamise nõuet.¹⁹

¹² RKTko 21.11.2018, [2-16-708/54](#), p 24.

¹³ RKÜko 14.05.2014, [3-2-1-79-13](#), p 32.3.

¹⁴ RKÜko 14.05.2014, [3-2-1-79-13](#), p 32.5.

¹⁵ RKTko 21.11.2018, [2-16-708/54](#), p 24.

¹⁶ RKTko 21.11.2018, [2-16-708/54](#), p 25.

¹⁷ RKÜko 14.05.2014, [3-2-1-79-13](#), p 32.7.

¹⁸ RKTko 21.11.2018, [2-16-708/54](#), p 23.

¹⁹ RKTko 22.03.2017, [3-2-1-167-16](#), p 15.

1.2.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

Töölepingu ülesütlemise tühisus

Kuna töölepingu ülesütlemise vaidlusi oli valitud perioodil päris palju, siis kajastab analüüs ainult mõnda lahendit: peamiselt neid, kus kohus mõistis hüvitiseks välja kolme kuu keskmisest töötasust erineva summa.

TLS § 109 lg 1 sätestab väljamõistetava hüvitise suuruseks üldjuhul kolme kuu keskmise töötasu summa. Sellest suurema või väiksema hüvitise väljamõistmisel tuleb arvestada mõlema poole huvidega ja VÕS kahju hüvitamise sätetega. Olukorras, kus kahju täpset suurust ei ole võimalik kindlaks teha või see on seotud eriliste raskustega või ebamõistlikult suurte kuludega, on kohtul õigus otsustada hüvitise suurus VÕS § 127 lg 6 ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 233 alusel oma siseveendumuse kohaselt kõiki asjaolusid arvestades.²⁰

Vaadeldud perioodi jõustunud lahenditest mõisteti kõige suurem töölepingu ebaseadusliku lõpetamise hüvitis välja **tsiviilasjas 2-16-9052**. Selles asjas mõistis kohus välja hüvitise **12 kuu** keskmise palga ulatuses. Töötajaga lõpetati tööleping ebaseaduslikult peale 30-aastast töösuhet. Töölepingu lõpetamine tõi kaasa raske depressiooni, mille tõttu halvenes elukvaliteet. Kohus leidis, et selline hüvitise suurus on kooskõlas mõlema poole huvidega, sh arvestas kohus asjaoluga, et kostja ei ole kasumit saav äriühing, hagejale väljamõistetav hüvitis ei koorma kostjat liigselt ega rikasta hagejat alusetult, kuid tagab töölepingu lõpetamisega hagejale tekitatud kahju hüvitamise. Kohus leidis, et hagejale väljamõistetav hüvitis vastab ka ühiskonna üldise heaolu tasemele ja ei riiva mõistliku isiku õiglustunnet.²¹

Tsiviilasjas 2-17-7398 mõistis maakohus hüvitiseks lausa 18 kuu keskmise töötasu. Maakohus põhjendas suurt hüvitist sellega, et tööandja on riigiasutus ja töölepingu lõpetamisel rikuti mitmeid seaduse sätteid.²² Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse hüvitise suuruse osas ja leidis, et põhjendatud on **9 kuu** töötasu suurune hüvitis, millest on maha arvatud Töötukassalt saadud töötuskindlustushüvitis ja tööandjalt saadud TLS § 100 lg 1 kohane hüvitis. Ringkonnakohus nõustus küll maakohtu seisukohaga, et kostja on avaliku võimu teostaja, kellelt tuleb eeldada eeskujulikkust ja eksimatut käitumist töötajatega suhtlemisel ja töösuhetes kehtivate reeglite järgimisel, kuid ei nõustunud sellega, et iga rikkumise eest tuleks määrata eraldi hüvitis. Töötaja kahju ei ole sellevõrra suurem, et töölepingu lõpetamisel rikuti mitut seaduse sätet. Väljamõistetav hüvitis on ennekõike instrument tekkinud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamiseks, tal ei ole karistuslikku eesmärki ning ta ei saa olla ka hageja alusetu rikastumise allikaks.²³

Ühe kuu töötasu suuruse hüvitise mõistis kohus välja **tsiviilasjas 2-18-16478**. Antud asjas ütles töötaja töölepingu üles TLS § 91 lg 2 alusel, kuna tööandja muutis töölepingu tingimusi ühepoolselt (töötamise koht, aeg ja tasu). Tööandja ei vaielnud töölepingu ülesütlemisele vastu. Töötaja väitel tekkis tal lepingu ülesütlemisel saamata jäänud tulu ja mittevaraline kahju ning ta palus välja mõista hüvitise TLS § 100 lg 4 alusel 3 kuu keskmise töötasu ulatuses. Kohus leidis, et hüvitis tuleb välja mõista osaliselt. Selgitades, et töötajal ei saa olla ootust, et töölepingus ette nähtud töötamise koht säilib. Sama linna piires töötamise koha muutus umbes 3 kilomeetri ulatuses ei ole selline asjaolu, mis annaks tegelikult töötajale aluse töölepingu

²⁰ TrtRKO 11.07.2019, 2-18-537.

²¹ TrtRKO 26.06.2018, 2-16-9052.

²² HMKo 24.01.2018, 2-17-7398.

²³ TlnRKO 10.10.2018, 2-17-7398.

ülesütlemiseks. Samas muutis tööandja ka tööaega ja töötasu, mistõttu leidis kohus, et õiglane on välja mõista TLS § 100 lg 4 alusel hüvitis 1 kuu töötasu ulatuses.²⁴

Väiksem hüvitis mõisteti välja ka **tsiviilasjas 2-18-16705**. Selles asjas ütles tööandja töölepingu üles usalduse kaotuse tõttu. Töölepingu erakorralise ülesütlemise avalduses oli tööandja heitnud töötajale ette tegusid, mis ei olnud seotud töölepinguliste kohustuste täitmisega, mis olid tõendamata ja milledest tööandja poolt teadasaamisest enne töölepingu ülesütlemist oli möödunud mõistlik aeg. Kohus leidis, et kuigi töösuhe oli kestnud üle 3,5 aasta, tuleb arvestada töölepingu ülesütlemise asjaolusid (ka hageja käitumist) ja hüvitise suurust tuleb vähendada poole võrra, s.o. 1,5 kuu keskmise töötasu suuruseni.²⁵

Diskrimineerimine töösuhtes

Vaatlusalusel perioodil oli ka üks tsiviilasi, kus töötaja esitas tööandja vastu hagi, milles palus tuvastada töölepingu ülesütlemise õigusvastasuse, **tööandja diskrimineeriva tegevuse** ja mõista välja mittevaraline kahju. Selles asjas oli tegemist lapsehoolduspuhkusele naasnud töötajaga, kellele tööandja pakkus tööle naastes teistsugust tööd, kui enne lapsehoolduspuhkusele jäämist, ja madalamat palka, kui said teised samal ametikohal töötanud töötajad. Lõpuks ütles tööandja töölepingu üles usalduse kaotuse tõttu. **Maakohus mõistis** mittevaralise kahju hüvitisena välja **50 000 eurot**. Kohus võttis hüvitise määramisel kõigepealt arvesse tööandja soovi mitte pakkuda töökohta, millelt töötaja lapsehoolduspuhkusele asus, kuigi antud töökoht oli olemas, ja ebaseadusliku katseaja kohaldamist. Lisaks teiste töötajatega võrreldes madalama palgataseme kehtestamist lapsehoolduspuhkusele naasmisel, töötamise ajal 45–70% väiksema töötasu maksmist võrreldes lapsehoolduspuhkusele mitte viibinud töötajatega, saamata jäänud tulu ja tulevikus saamata jäävat tulu. Samuti ebaseadusliku töölepingu erakorralist ülesütlemist ilma 90-päevase etteteatamistähtajata seoses diskrimineerimisvaidluse algatamisega, töötajale diskrimineerimisega tekitatud üleelamisi, diskrimineerimise ulatust, kestust ja laadi, aga ka väljamakstava hüvitise kui sanktsiooni mõju tööandjale.²⁶

Ringkonnakohus tühistas osaliselt maakohu otsuse ja leidis, et õiglane mittevaralise kahju hüvitis on **5000 eurot**. Ringkonnakohus märkis, et kohtupraktika kohaselt ei anna võrdse kohtlemise seaduse (VõrdKS) § 2 lg 3 iseseisvat alust kahju hüvitamiseks ja lisaks ebavõrdsele kohtlemisele peavad esinema muud kahju hüvitamise eeldused. **Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine** peab kujutama endast töölepingu rikkumist, mis peab olema töötaja kahju põhjuseks (VÕS § 127 lg 4) ning mittevabandav (VÕS § 103), töötaja kahju peab olema hõlmatud rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga (VÕS § 127 lg 2) ning see kahju peab olema olnud tööandjale lepingu sõlmimise ajal ettenähtav (VÕS § 127 lg 3). Hüvitise suuruse määramisel ei saa ringkonnakohtu selgituste kohaselt tähtis olla see, et kostja on käitunud sarnaselt hagejaga ka teiste lapsehoolduspuhkusele tulnutega. Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmise eesmärk ei ole kostjat karistada. Hüvitise suuruse määramisel lähtus ringkonnakohus 2017. a valminud kordusanalüüsist, millest nähtus, et väljamõistetud hüvitise määrad ulatuvad 100 – 10 000 euronit, mistõttu võttis ringkonnakohus arvesse ligikaudu keskmisele vastava hüvitise määra.²⁷

Tööohutusnõuete rikkumine

Ühes asjas mõistis kohus mittevaralise kahju hüvitise töölepingu alusel ka tööõnnetuse korral. **Tsiviilasjas 2-18-16452** leidis kohus, et kostja on rikkunud töölepingust tulenevat kohustust

²⁴ TMKo 22.04.2019, 2-18-16478.

²⁵ TrtMKo 02.12.2019, 2-18-16705.

²⁶ Kinnine menetlus

²⁷ Kinnine menetlus

tagada töötajatele töötervishoiu ja tööohutuse nõuetele vastavad töötingimused, mille eesmärgiks on tagada ohutu töökeskkond ning ära hoida töötaja tervise kahjustamine. Sellega luges kohus mittevarelise kahju hüvitamise nõude esitamise lubatavaks töölepingust tuleneval alusel. Hagejaga juhtus raske tööõnnetus, mille tagajärjel sai vigastada hageja käsi (kaotas parema käe nimetissõrme, keskmise sõrme otsalülid). Hüvitise suuruse kohta märkis kohus, et kuna on tuvastatud nii kostja vastutus kui ka hageja enda raske hooletus, pole põhjendatud mittevarelise kahju hüvitise väljamõistmine kogu hageja nõutud summas (10 000 eurot). Kohus nõustus hagejaga, et õnnetus on rikkunud tema kehalist terviklikkust, ning vaidlust ei ole selles, et hageja parema käe sõrmed on deformeerunud. Kohus leidis samas, et arvestades hageja sõrmedele valmistatavaid silikoonproteese, on võimalik vähemalt osaliselt taastada sõrmede väljanägemine. Kohus võrdles ka varasemaid hüvitisi ja leidis, et põhjendatud hüvitiseks on **2000 eurot**.²⁸

Tabel 1. Töölepingu rikkumine

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-17-5917	Harju Maakohus	Tööandja ütles töölepingu üles, kuna töötaja töös esines puudusi ning lohakusvigu. Kohus leidis, et ülesütlemine oli tühine.	3 kuu keskmine töötasu	17.05.2018
2-16-9052	Tartu Ringkonnakohus	Tööandja ütles töölepingu ebaseaduslikult üles peale 30-aastast töösuhet.	12 kuu keskmine töötasu	26.06.2018
2-17-9080	Viru Maakohus	Tööandja ütles töölepingu üles majanduslikel põhjustel, pidamata kinni seaduses ettenähtud nõuetest.	3 kuu keskmine töötasu	20.09.2018
2-17-7398	Tallinna Ringkonnakohus	Tööandja koondas töötaja kohe pärast lapsehoolduspuhkuselt naasmist. Koondamine oli tühine.	9 kuu keskmine töötasu	10.10.2018
2-18-16478	Tartu Maakohus	Tööandja muutis ühepoolset töölepingu tingimusi, mistõttu töötaja ütles töölepingu üles.	1 kuu keskmine töötasu	22.04.2019
2-18-537	Tartu Ringkonnakohus	Tööandja ütles töölepingu koondamise tõttu üles, kuigi koondamise eeldused ei olnud täidetud.	3 kuu keskmine töötasu	11.07.2019
2-18-16705	Tartu Maakohus	Tööandja ei hoiatanud TLS § 88 lg 3 kohaselt töötajat enne töölepingu ülesütlemist.	1,5 kuu keskmine töötasu	02.12.2019
Kinnine menetlus	-	Diskrimineerimine töösuhtes, VõrdKS § 2 lg 3 rikkumine.	5000 eurot	2018

²⁸ TMKo 23.04.2019, 2-18-16452.

2-18-16452	Tartu Maakohus	Raske tööõnnetus, hageja kaotas parema käe nimetissõrme, keskmise sõrme otsalülid ja sai vigastada neljas sõrm.	2000 eurot	23.04.2019
------------	----------------	---	------------	------------

1.3. TERVISHOIUTEENUSE OSUTAMISE LEPING

1.3.1. Riigikohtu praktika

Mittevastava tervishoiuteenusega tekitatud kahju hüvitamist saab patsient nõuda eelkõige tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise tõttu, s.o lepingu alusel, kuid lepingulise kohustuse rikkumise tõttu isikule tervisekahjustuse tekitamise korral võib tervishoiuteenuse osutaja VÕS § 1044 lg 3 järgi vastutada ka kahju õigusvastase tekitamise sätete järgi (VÕS § 1043 jj). Seega saab hageja valida, kas ta nõuab tervishoiuteenuse osutamisega tekitatud kahju hüvitamist tervishoiuteenuse osutamise lepingu või kahju õigusvastase tekitamise sätete alusel. Sellisel juhul võib hageja esitada oma nõuded TsMS § 370 lg 2 järgi alternatiivselt.²⁹

Tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise korral võib hageja nõuda mittevaralise kahju hüvitamist, kui on täidetud järgmised eeldused:³⁰

- tervishoiuteenuse osutaja on lepingut rikkunud (VÕS § 100, § 770 lg 1);
- lepingut on rikutud süüliselt (VÕS § 770 lg 1);
- patsiendil on tekkinud mittevaraline kahju (VÕS § 134);
- rikkumise ja tekkinud mittevaralise kahju vahel on põhjuslik seos (VÕS § 127 lg 4);
- mittevaraline kahju on hõlmatud rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga (VÕS § 127 lg 2, VÕS § 134 lg 1);
- mittevaraline kahju oli rikkumise võimaliku tagajärjena tervishoiuteenuse osutajale ettenähtav (VÕS § 134 lg 1).

Nii on Riigikohus leidnud, et infarktile viitavatele tunnustele reageerimata ja vajalike meditsiinitoimingute tegemata jätmisega ning seetõttu ravi alustamise viibimisega tekitatud mittevaralise kahju hüvitamine on hõlmatud patsiendi väidetavalt rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga ning selline kahju on tervishoiuteenuse osutajale ette nähtav.³¹ Tervishoiuteenuse osutaja poolt õige diagnoosi määramata jätmist saab üldjuhul pidada patsiendi haiguse süvenemisega kaasneva mittevaralise kahju põhjuseks. VÕS § 770 lg 4 järgi eeldatakse diagnoosi- või ravivea korral patsiendil terviserikke tekkimisel, mida oleks saanud tavapärase raviga ilmselt vältida, et kahju tekkis vea tagajärjel.³²

Üldreegli kohaselt on patsiendi kohustus tõendada tervishoiuteenuse osutaja vastutuse aluseks olevat asjaolu, s.o eelkõige lepingu rikkumist (eelkõige diagnoosi- ja raviviga) ja põhjuslikku seost rikkumise ning tekkinud kahju vahel (erinorm VÕS § 770 lg 4). Tekkinud mittevaralist kahju peab kirjeldama ja tõendama samuti patsient, täpsemalt peab ta tõendama nende asjaolude

²⁹ RKTCo 08.04.2011, [3-2-1-171-10](#), p 12.

³⁰ RKTCo 27.01.2019, [2-17-12477/109](#), p 13.1.

³¹ RKTCo 27.01.2019, [2-17-12477/109](#), p 13.2. Vt ka RKTCo 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 18.

³² RKTCo 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 15.

olemasolu, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude.³³ Juhul, kui tervishoiuteenuse osutaja või temaga võrdsustatud isik (VÕS § 758 lg 2) on lepingut rikkunud ja põhjustanud patsiendile sellega mittevaralist kahju, saab ta VÕS § 103 lg-st 1 ja § 770 lg-st 1 tulenevalt tõendada süü puudumist.³⁴ Seega VÕS § 103 lg-st 1 tulenevalt eeldatakse, et lepingut (sh tervishoiuteenuse osutamise lepingut) rikkunud tervishoiuteenuse osutaja (VÕS § 758 lg 1) oli hooletu.³⁵

Tõendamiskoormis on lepingu rikkumise korral teistsugune siis, kui tervishoiuteenuse osutaja on jätnud täitmata VÕS §-st 769 tuleneva kohustuse tervishoiuteenuse osutamist dokumenteerida. Tervishoiuteenuse osutaja dokumenteerimiskohustuse rikkumisel on oluline mõju tõendamiskoormise jaotusele. Nimelt sätestab VÕS § 770 lg 3, et tervishoiuteenuse osutaja vastutuse aluseks olevat asjaolu peab tõendama patsient, välja arvatud juhul, kui patsiendile tervishoiuteenuse osutamine on jäetud nõuetekohaselt dokumenteerimata. Tsiiviilkolleegiumi hinnangul järeldub viidatud sättest, et asjaolu puhul, mille dokumenteerimise kohustust tervishoiuteenuse osutaja rikkus, pöörduv tõendamiskoormis ümber ning teenuse osutaja peab tõendama, et asjaolu ei esinenud. Kui teavitamiskohustus on jäetud nõuetekohaselt dokumenteerimata, siis peab tervishoiuteenuse osutaja tõendama, et on teavitamiskohustust täitnud.³⁶

Kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramisel tuleb arvestada kõiki asjaolusid. Näiteks kui tervishoiuteenuse osutaja on rikkunud patsiendi teavitamise kohustust, on tähtis ajavahemik, mille jooksul patsient ennast tervishoiuteenuse osutaja rikkumise tõttu ei ravinud.³⁷

1.3.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

2018.–2019. a lahendati kokku 23 tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumisest tulenevat mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. Nendest seitse rahuldati täielikult või osaliselt. Keskmise hüvitise suurus tervishoiuteenuse osutamisel tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise korral oli 1243 eurot, mediaan 1000 eurot.

Aastatel 2014–2016 mõisteti mittevaralise kahju hüvitis välja ainult kahes tsiiviilasjas. Suur osa tervishoiuteenuse osutamise lepingust tulenevaid nõudeid jäi rahuldamata, kuna kohtud leidsid, et lepingut ei ole rikutud ja seega ei saa kõne alla tulla kahju hüvitamise nõue.³⁸ Seega on võrreldes eelmise analüüsiga suurenenud asjade arv, kus mittevaralise kahju hüvitis mõisteti välja tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumisel.

Jõustunud lahendites mõisteti kõige suurem hüvitis välja **tsiviilasjas 2-16-7943**. Selles asjas tekkis hagejal rasestumisvastase emakasisese vahendi paigaldamise ja eemaldamise käigus mitme organi vigastus, mistõttu kaotas ta võime sünnitada. Hagejale tehti mitu operatsiooni, ta viibis korduvalt haiglaravil ja vigastused tekitasid kehalisi ja vaimseid kannatusi ning seetõttu halvenes hageja elukvaliteet. Hageja palus välja mõista mittevaralise kahju hüvitise suuruses 20 000 eurot või õiglase hüvitise kohtu äranägemisel. Kohus leidis, et tervishoiuteenuse osutaja oli rikkunud **teavitamiskohustust** tervishoiuteenuse osutamisega kaasnedes võivatest ohtudest ja riskidest. Kohtus ei leidnud tõendamist raviviga ega ka see, et tervishoiuteenuse osutaja oleks olnud raskelt hooletu. Kohus leidis, et õiglaseks hüvitiseks on sellisel juhul **3000 eurot**, mis on rohkem kui kahekordne Eesti keskmine brutokuupalk³⁹. Kuigi kohus leidis, et hagejal tekkis

³³ RKTko 27.02.2019, [2-17-12477/109](#), p 13.2. RKTko 22.10.2008, [3-2-1-85-08](#), p 13.

³⁴ RKTko 08.04.2011, [3-2-1-171-10](#), p 17; RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 17.

³⁵ RKTko 27.02.2019, [2-17-12477/109](#), p 14.

³⁶ RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 14.

³⁷ RKTko 31.10.2018, [2-15-8533/125](#), p 18.

³⁸ M. Vutt, lk 8.

³⁹ Statistikaameti andmete järgi oli 2018. a I kvartalis keskmine brutokuupalk Eestis 1242 eurot.

kostja tegevusetuse tagajärjel mittevahaline kahju, mis väljendus füüsilises valu ning kannatustes, ei olnud asjaolusid arvestades selline, mis õigustaks mittevahalise kahju hüvitise määramist suuremas summas kui 3000 eurot.⁴⁰

Kõige väiksem hüvitis, 200 eurot, mõisteti välja **tsiviilasjas 2-18-12323**. Selles asjas sai hageja vangla jõusaalis luumurru, mida ei diagnoositud õigel ajal ja mis fikseeriti alles 8 päeva pärast vigastust. Hageja pidas õiglaseks hüvitiseks valu kannatamise eest **200 eurot**, kohus nõustus hüvitise summaga.⁴¹

Asjas **2-15-18182** esitas hageja mittevahalise kahju nõude, kuna vangla ei võimaldanud talle mõistliku aja jooksul operatsiooni, põhjustades sellega füüsilisi ja hingelisi kannatusi. Maakohus leidis, et neli aastat on põhjendamatult pikk ooteaeg tervishoiuteenuse (operatsiooni) saamiseks. Samas arvestas kohus, et kuna operatsioon ei olnud kohe vältimatult vajalik ja hageja sai regulaarselt vaegusi leevendavaid ravimeid, on mõistlikuks mittevahalise kahju hüvitiseks **1000 eurot**.⁴²

Kolmes asjas mõisteti mittevahalise kahju hüvitis välja tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise tõttu **hambaravi** teostamisel. Kõige suurem hüvitis mõisteti välja **tsiviilasjas 2-13-52963**. Asjas leidis tõendamist, et hambaravi tehti vales järjekorras ja juureravi võttis põhjendamatult kaua aega. Hüvitise suuruse kindlaksmääramisel võttis kohus arvesse seda, et kaks aastat kestnud ebakvaliteetne hambaravi on ilmselgelt põhjustanud hagejale füüsilise ja hingelise valu. Lisaks arvestas kohus, et enne kohtusse pöördumist 6 kuu jooksul toimunud läbirääkimiste käigus ja 5,5 aastat kestnud kohtumenetluse käigus ei olnud kostjad teinud midagi hageja olukorra parandamiseks või tekitatud kahju heastamiseks. Eeltoodust tulenevalt leidis kohus, et õiglase mittevahalise kahjuhüvitise suurus on **2000 eurot**.⁴³

Rahuldamata jäi 16 mittevahalise kahju hüvitamise nõuet, nendest 15 oli esitatud vangla vastu. Rahuldamata jäänud mittevahalise kahju hüvitamise nõuetest oli suurim soovitud hüvitise summa üks miljon⁴⁴ ja väiksem 700 eurot⁴⁵.

Tsiviilasjas 2-17-19443 esitasid hagejad tervishoiuteenuse osutaja vastu hagi seoses sünnitusel tehtud ravivigadega, mistõttu hagejate laps suri tund aega pärast sündi. Hagejad palusid välja mõista lapsele tekkinud mittevahaline kahju 150 000 eurot ja mõlemale hagejale 75 000 eurot või õiglase hüvitise kohtu äranägemisel. Maakohus mõistis mittevahalise kahju hüvitise emale 30 000 ja isale 20 000 eurot, kuna nende laps suri tund aega pärast sündimist ravivigade tõttu. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja jättis hagi rahuldamata, leides, et ei ole täidetud tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise eeldused ning lapse mitteelustumise põhjus on haigusloo ja lahangu põhjal ebaselge.⁴⁶

Tabel 2. Tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumine

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-15-18182	Viru Maakohus	Ebamõistlikult pikk viivitamine tervishoiuteenuse pakkumisel.	1000 eurot	23.02.2018

⁴⁰ TMKo 23.07.2018, 2-16-7943.

⁴¹ TMKo 22.11.2018, 2-18-12323.

⁴² VMKo 23.02.2018, 2-15-18182.

⁴³ HMKo 22.08.2018, 2-13-52963.

⁴⁴ HMKo 10.09.2018, 2-16-17138 (hiljem hageja täpsustas, et soovib õiglast hüvitist kohtu äranägemisel).

⁴⁵ VMKo 20.11.2019, 2-19-8556.

⁴⁶ TlnRko 31.05.2019, 2-17-19443.

2-15-9940	Tartu Ringkonnakohus	Raviviga hammaste parandamisel.	1000 eurot	28.05.2018
2-13-16075	Tallinna Ringkonnakohus	Raviviga hammaste parandamisel.	500 eurot	15.06.2018
2-16-7943	Tartu Maakohus	Teavitamiskohustuse rikkumine, mis tõi kaasa tervisekahjustuse (sisemised vigastused, sünnitamisvõime kaotus).	3000 eurot	23.07.2018
2-18-12323	Tartu Maakohus	Vigastuse vale diagnoos, mis põhjustas 8 päeva vältel valu.	200 eurot	22.11.2018
2-15-8533	Tallinna Ringkonnakohus	Hageja mitteteavitamine vereanalüüsi vastusest C-hepatiidi antikehade osas.	1000 eurot	30.04.2019
2-13-52963	Harju Maakohus	Hambaravi tehti vales järjekorras, mis ei vastanud tänapäevase hambaravi headele tavadele.	2000 eurot	22.08.2019
Keskmine hüvitise summa			1243 eurot	
Mediaan			1000 eurot	

1.4. MUUD LEPINGUD

1.4.1. Riigikohtu praktika

Mittevaralise kahju hüvitamist lepingulise kohustuse rikkumisel on Riigikohus jaatanud lisaks tervishoiuteenuse osutamise lepingule ja töölepingule ka elektrienergia võrguteenuse lepingu rikkumise korral. Riigikohtu üldkogu leidis, et elektrienergia võrguteenuse lepingust tulenev kohustus tagada elektri võrguühendus ja mitte katkestada seda enne elektrituruseaduses sätestatud tähtaja möödumist on suunatud ka mittevaralise huvi järgimisele. Kuigi **elektrienergia müügi ja võrguteenuse osutamise lepinguid** sõlmitakse majanduskäibes sageli, mistõttu saab sellist võrgulepingut iseenesest pidada käibetinguks, tuleb sellise lepingu rikkumise korral arvestada lepingu eripäraga. Elektrienergia on tarbijale vähemalt üldjuhul elutähtis energia, millega varustamise (õigusvastane) katkestamine võib tekitada talle märkimisväärsed ebamugavusi, hingelisi üleelamisi või tervisekahju, mõjutades sellega oluliselt tarbija elukvaliteeti. Eeltoodud seisukohta toetab mh asjaolu, et elektrivarustuse toimimine on elutähtis teenus, mille toimepidevus tuleb tagada ka hädaolukorras (vt nt hädaolukorra seaduse § 1 lg 1, § 34 lg 2 p 1, § 37).⁴⁷

Elektri võrguühenduse õigusvastase katkestamise tagajärjel tarbijale mittevaralise kahju hüvitiseks väljamõistetava rahasumma suurus sõltub konkreetsetest asjaoludest. Hüvitise suuruse määramisel peab kohus arvestama, sõltumata poolte taotlustest, rikkumise laadi ja raskust, rikkuja süüd ning selle astet, poolte majanduslikku olukorda, kannatanu enda osa kahju tekkimises jt asjaolusid, mille arvestamata jätmine võiks kaasa tuua ebaõiglase hüvitise määramise.⁴⁸ Muu hulgas tuleb hüvitise suuruse määramisel arvestada aega, mille võrra

⁴⁷ RKÜKo 15.12.2015, [3-2-1-71-14](#), p 133.

⁴⁸ RKTCo 22.10.2008, [3-2-1-85-08](#), p 14.

katkestati võrguühendus seaduses sätestatud etteteatamisajast varem. Samuti tuleb arvestada asjaoluga, kui võrd ootamatu oli võrguühenduse katkestamine tarbijale. Mittevaralise kahju hüvitamine võib üldkogu arvates olla isegi välistatud või tuleb hüvitisena välja mõista minimaalne rahasumma nt juhul, kui tarbijal on mitu elukohta ning tal oli võimalik ilma eriliste raskusteta asuda elama teise elukohta.⁴⁹

1.4.2. Maa- ja ringkonnakohtute praktika

Vaadeldud perioodil oli kolm tsiviilasja, kus nõuti mittevaralise kahju hüvitamist muul lepingulisel alusel (müügileping, käsundusleping, üürileping). Kohtud jätsid need nõuded rahuldamata.

Üks otsus oli seotud **müügilepingu** rikkumisest tuleneva mittevaralise kahju hüvitamise nõudega. **Tsiviilasjas 2-18-125954** esitas hageja mittevaralise kahju nõude, kuna tema ostetud köögimööbel ei vastanud tingimustele ja tarneaega ületati oluliselt. Kohus leidis, et hageja ei ole tõendanud mittevaralise kahju tekkimise eeldusi ja jättis mittevaralise kahju nõude rahuldamata.⁵⁰

Tsiviilasjas 2-18-80 oli poolte vahel vaidlus, kas olukorras, kus hageja ja kostja on sõlminud **käsunduslepingu** hageja esindamiseks kohtus kahjunõude esitamisel, saab hagejal olla mittevaralise kahju hüvitamise nõue kostja vastu. Kostja ei esitanud kohtuvaidluses korrektset menetlusabi taotlust ja kohus tagastas kaebuse. Hageja leidis, et talle tekkis kostja lepingu rikkumise tõttu mittevaraline kahju suuruses 3000 eurot. Kohus märkis, et iseenesest pidi kostjale olema poolte vahelisest õigussuhtest tulenevalt arusaadav, et juhul, kui ta rikub lepingut, siis võib kostja vastutada mittevaralise kahju hüvitamise eest. Samas leidis, kohus, et antud asjas ei ole hageja tõendanud, et kostja oleks oma tegevusega tekitanud hagejale mittevaralist kahju.⁵¹

Üks vaidlus puudutas ka **üürilepingu** lõpetamisest tekkinud mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. **Tsiviilasjas 2-17-11867** leidis hageja, et üüripinnalt väljatõstmise ja asjade äravõtmine tekitab temale üleelamisi ja närvikulu. Kohus leidis, et poolte sõlmitud üürilepingust tuleneva kostja kohustuse eesmärk ei olnud kaitsta hagejat mittevaralise kahju tekkimise eest. Samuti ei tulene kohustuse rikkumise asjaoludest, et kostja sai aru või pidi aru saama, et kohustuse rikkumine võib põhjustada mittevaralise kahju. Seega ei ole VÕS § 134 lg 1 kohaldatav. Küll aga leidis kohus selles asjas, et hagejale võis tekkida mittevaraline kahju, kuna kostja rikkus hageja kodu puutumatus põhimõtet. Kohus rahuldab nõude VÕS § 1045 lg 1 p 4 järgi ja mõistis mittevaralise kahju hüvitiseks 1000 eurot.⁵²

Selline seisukoht on kooskõlas Riigikohtu varasema praktikaga, mille järgi on tavapärase käibehingu rikkumise korral mittevaralise kahju nõue välistatud, sest selline leping ei ole üldjuhul suunatud mittevaralise huvi järgimisele. Üürilepingust tuleneva üürileandja kohustuse eesmärk ei ole kaitsta üürnikku mittevaralise kahju tekkimise eest ja järelikult ei ole VÕS § 134 lg 1 sellisel juhul kohaldatav. Samas asjas leidis Riigikohus, et kodu puutumatus riiveks saab lugeda olukorda, kus üürileandja on eluruumi sisse tunginud. Sellisel juhul on aga tegemist isikuõiguse rikkumisega ja mittevaralise kahju nõuet tuleb hinnata VÕS § 134 lg 2 järgi.⁵³

⁴⁹ RKÜKo 15.12.2015, [3-2-1-71-14](#), p 136.

⁵⁰ TMKo 19.07.2019, 2-18-125954.

⁵¹ HMKo 09.12.2019, 2-18-80.

⁵² HMKo 13.05.2019, 2-17-11867.

⁵³ RKTko [3-2-1-159-09](#), p-d 11–12.

2. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ISIKUÕIGUSTE RIKKUMISE KORRAL

2.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA RIIGIKOHTU PRAKTIKA

VÕS § 134 lg 2 sätestab, et isikuõiguse rikkumisest, sealhulgas isiku au teotamisest, tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahjustatud isikule mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma. **VÕS § 1045 lg 1 p 4** kohaselt on kahju tekitamine õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu isikliku õiguse rikkumisega.

VÕS § 1046 lg 1 järgi on isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb arvestada rikkumise liiki, põhjust ja ajendit, samuti suhet rikkumisega taotletud eesmärgi ja rikkumise raskuse vahel. Sama sätte teise lõike järgi ei ole isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui rikkumine on õigustatud, arvestades muid seadusega kaitstud hüvesid ja kolmandate isikute või avalikkuse huve. Õigusvastasuse tuvastamisel tuleb sellisel juhul lähtuda erinevate kaitstud hüvede ja huvide võrdlevast hindamisest.

Isikuõiguste rikkumise korral on võimalik nõuda mittevaralise kahju hüvitamist ka **VÕS § 1045 lg 1 p 7** alusel. Selle sätte järgi on kahju tekitamine õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati seadusest tulenevat kohustust rikkuva käitumisega. Sama paragrahvi lg 3 järgi ei ole seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega kahju tekitamine õigusvastane, kui kahju tekitaja rikutud sätte eesmärk ei olnud kannatanu kaitsmine sellise kahju eest. Riigikohus on selgitanud, et VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõttes saavad kaitsenormideks olla ka **isikuandmete kaitse seaduse (IKS)** sätted, mis reguleerivad isikuandmete töötlemise (sh avalikustamise) tingimusi ja korda.⁵⁴

Kuivõrd IKS-i eesmärk on kaitsta isikuandmete töötlemisel füüsilise isiku põhiõigusi ja -vabadusi, eelkõige õigust eraelu puutumatusetele, siis eelduslikult tuleb ka juhul, kui isikuandmete avalikustamisel on rikutud IKS-i nõudeid, hüvitada isikule andmete avaldamisega põhjustatud mittevaraline kahju. Mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmiseks piisab ka sellest, et õigusvastane oleks mõne hageja viidatud lause või nime avalikustamine. Küll aga sõltub konkreetsel juhul tuvastatud rikkumisest see, kui suur mittevaralise kahju hüvitis on põhjendatud. Näiteks kui kannatanule on omistatud tsitaate, mida ta tegelikult ei ole öelnud ning lisaks on need ka au teotavad, siis võib olla põhjendatud suurem mittevaralise kahju hüvitis, võrreldes olukorraga, kus avalikustatud on küll kannatanu nõusolekuta tema tsitaate, kuid sellega ei ole avalikustatud isiku kohta tundlikke eraelulisi fakte.⁵⁵

VÕS § 1045 lg 1 p 7 ja p 4 ei ole teineteist välistavad sätted ja hagejal on õigus nõuda õigusvastaselt tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist mõlema sätte alusel.⁵⁶

VÕS § 134 lg 5 kohaselt arvestatakse mittevaralise kahju hüvitise määramisel rikkumise raskust ja ulatust ning kahju tekitaja käitumist ja suhtumist kahjustatud isikusse pärast rikkumist. Sama sätte lg-st 6 tuleneb, et isikuõiguse rikkumise eest mittevaralise kahju hüvitise määramisel võib kohus lisaks eeltoodud lg-s 5 sätestatule arvestada vajadust mõjutada kahju tekitajat hoiduma edasisest kahju tekitamisest, võttes seejuures arvesse kahju tekitaja varalist seisundit.

⁵⁴ RKTko 18.02.2015, [3-2-1-159-14](#), p 13; RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 12.

⁵⁵ RKTko 29.03.2017, [3-2-1-153-16](#), p 17.5.

⁵⁶ RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 10.

Riigikohus on **kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramise** kohta eraeluliste andmete õigusvastase avaldamise korral selgitanud, et esmalt tuleb arvestada rikkumise ulatust (nt seda, kas artikkel avaldati üksnes paberväljaandes või lisaks ka Internetis, kus see jõuab eelduslikult oluliselt suurema hulga lugejateni kui paberväljaandes), samuti muid pressideliktide eripärasid (nt vajadust kaitsta isikuid nende elu sundkommertsialiseerimise eest). Arvesse tuleb võtta kõike, mis võib mõjutada hüvitise määra õiglast kujunemist kohtuasjas.⁵⁷

Isikuõiguse rikkumisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kostjal maksta hagejale mittevaralise kahju hüvitiseks mõistlik rahasumma. Kostjal ei ole hagejale mittevaralise kahju hüvitamise kohustust ainult olukorras, kus hageja on esitanud kostja vastu TsMS § 368 lg 1 järgi üksnes tuvastushagi ning ta ei nõua mittevaralise kahju hüvitamist.⁵⁸

Varasem autoriõiguse seaduse sõnastus võimaldas autoril nõuda ka mittevaralise kahju hüvitamist. Kehtiv AutÕS § 81⁷ lg 1 p 1 on viiteline norm ja **autoriõiguste rikkumisel** saab mittevaralist kahju nõuda vaid VÕS §-des 1043 ja 1045 ettenähtud juhtudel. Seejuures vastutab kostja VÕS § 127 lg-st 2 tulenevalt kahju tekitamise eest deliktiõiguslikult üksnes juhul, kui õigusvastase teo tegemise keelu eesmärk oli sellise kahjuliku tagajärje ärahoidmine, nagu hagejal esines.⁵⁹

Autoriõigused, sh AutÕS §-s 12 loetletud autori isiklikud õigused, ei ole käsitatavad isiklike õigustena VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 tähenduses, mille rikkumise korral oleks mittevaraline kahju hüvitatav VÕS § 134 lg 2 ja lg 6 alusel. Siiski on võimalik, et autoriõiguse rikkumisega kaasneb ka autori VÕS § 1045 lg 1 p 4 ja § 1046 kaitsealasse langevate isiklike õiguste rikkumine, näiteks juhul, kui sellega kaasneb autori au ja väärikuse kahjustamine või tema kohta valeandmete avaldamine.⁶⁰ Riigikohus viitas Euroopa Kohtu lahendi C-99/15 punktile 26, mille kohaselt peab kahju täielikuks hüvitamiseks olema õiguse omajal võimalus nõuda hüvitist mittevaralise kahju eest, mis talle võis tekkida. Eeltoodust lähtudes on Riigikohus asunud seisukohale, et VÕS § 127 lg 6 alusel saab kahju hüvitise määramisel arvestada lisaks sellele tasule, mida rikkuja oleks pidanud õiguste kasutamiseks maksuma, ka autorile tekkinud mittevaralist kahju, sest hüpoteetiline litsentsitasu seda ei hõlma.⁶¹

2.2. MAA- JA RINGKONNAKOHTUTE PRAKTIKA

Isiklike õiguste rikkumiste puhul mõisteti eelmise analüüsi andmete järgi välja hüvitised vahemikus 100 – 10 000 eurot. Keskmise mittevaralise kahju hüvitis 2014–2016 oli 2055 eurot, mediaan 1000 eurot. Käesolevas analüüsis jäid isiklike õiguste rikkumisel väljamõistetud hüvitised vahemikku 200–7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot, mediaan 800 eurot. Seega on isiklike õiguste rikkumisel keskmine välja mõistetud hüvitis langenud ja suuremaid hüvitisi mõistetakse välja harva.

2.2.1. Ebaõiged faktiväited ja ebakohased väärtushinnangud

Suurem osa isikuõiguste rikkumisega seotud kohtuasju algatati ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamise tõttu erinevates meediakanalites: televisioonis, ajakirjades, ajalehtedes ja ajakirjanduslikel veebilehtedel. Samuti esines asju, kus selliseid väiteid oli avaldatud kommentaarides mõne artikli või saate kohta. Kokku rahuldab kohus

⁵⁷ RKTko 04.10.2017, [2-15-16007/50](#), p 18; RKTko [3-2-1-18-13](#), p-d 28–29.

⁵⁸ RKTko 29.03.2017, [3-2-1-153-16](#), p 19.2.

⁵⁹ RKTko [2-14-56641/69](#), p 21.1. RKTko 26.09.2006, [3-2-1-53-06](#), p 13.

⁶⁰ RKTko [2-14-56641/69](#), p 21.2.

⁶¹ RKTko [2-14-56641/69](#), p 21.5.

2018.–2019. aastal ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamisega seotud mittevaralise kahju hüvitamise nõude 12 asjas.

Kõige suurem hüvitis, 7000 eurot, mõisteti välja tsiviilasjas, kus kohus tuvastas, et hageja kohta avaldati ajakirjas ebaõige faktiväide ja ebakohased väärtushinnangud. Hüvitise suuruse arvestamisel võttis kohus arvesse järgmiseid asjaolusid. Kostja rikkus hageja isiklike õigusi kõmu tekitamise eesmärgil ja kostjal puudus vajadus hagejaga seotud teemasid sellises ulatuses käsitleda. Kuigi tegemist oli mitmete rikkumistega, ei olnud samas tegemist äärmiselt raskete isiku õiguste rikkumistega ega vulgaarsete väljenditega. Samuti leidis kohus, et rikkumised ei saanud hagejale põhjustada väga raskeid tervislikke tagajärgi. Kohus võttis arvesse ka seda, et hageja kasuks oli juba varem kostjalt isiklike õiguste rikkumise tõttu välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitis, mistõttu oli tegemist korduva rikkumisega. Seetõttu oli kohtu arvates põhjendatud mõnevõrra suurema kahjuhüvitise väljamõistmine võrreldes varasema kohtuotsusega. Samuti õigustas suurema kahjuhüvitise väljamõistmist asjaolu, et varem väljamõistetud kahjuhüvitis ei hoidnud ära uut rikkumist. Mittevaralise kahju hüvitis peaks motiveerima edaspidistest rikkumistest hoiduma. Lisaks oli kahju hüvitist suurendavaks asjaoluks kostja hea majanduslik seis.

Samas võttis kohus arvesse ka kostja käitumist (valmisolekut vabandada avalikult hageja ees ning maksta hagejale kompromissi korras 10 000 eurot), mis andis aluse vähendada kahju hüvitise suurust. Kokkuvõtteks leidis kohus, et mittevaralise kahju hüvitise suurus võiks jääda tulenevalt rikkumise sisust ja kostja käitumisest pärast rikkumist vahemikku 1000 kuni 3000 eurot, kuid lähtudes kostja korduvast rikkumisest ja kostja heast majanduslikust olukorrast, tuleb kahjuhüvitist suurendada ja põhjendatud kahjuhüvitis on 7000 eurot.⁶²

Riigikohus leidis samas asjas, et 7000-eurose hüvitise väljamõistmisel ei ole maakohus rikkunud diskretsiooni piire ja summa 7000 eurot ei ole pelgalt sümbolne. Arvestades, et kostja teenis ajakirjanumbri müügist 9656,19 eurot, on sarnases suurusjärgus kahjuhüvitise väljamõistmisel kolleegiumi hinnangul ka preventiivne toime.⁶³

Tsiviilasjas 2-17-5228 avaldas kostja ebaõigeid andmeid hageja karistatuse kohta seksuaalkuriteos. Kohtu hinnangul puudus alus kahelda, et kostja avaldatud ebaõiged andmed on tekitanud hagejale hingelisi üleelamisi. Kuna ebaõiged andmed avaldati üleriigilise levikuga ajalehe võrgu- ja paberväljaandes, jõudsid need suure hulga inimesteni ja usutav on, et hageja kohta avaldatud ebaõiged andmed on saanud teatavaks tema lähedastele ja tuttavatele. Samuti on usutav, et andmed võisid saada teatavaks hageja kaaskinnipeetavatele, kui hageja viibis vanglas. Kostja parandas ajalehe veebiväljaandes ilmunud artiklis avaldatud ebaõiged andmed hageja karistatuse kohta pärast Ajalehede Liidu pressinõukogu otsuse tegemist. Ajalehe paberväljaandes ilmunud artiklis avaldatud ebaõiged andmed olid ümber lükkamata üle 1,5 aasta. Arvestades eeltoodud asjaolusid, leidis kohus, et mõistlik mittevaralise kahju hüvitis on **3500 eurot**.⁶⁴

Ajakirjanduses ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute esitamisel nõutakse kahjuhüvitist enamasti meediaettevõttelt. **Tsiviilasjas 2-17-9739** mõistis kohus mittevaralise kahju hüvitise välja nii meediaettevõttelt (kostja I) kui ka artikli kirjutanud ajakirjanikelt (kostjad II ja III). Kohus arvestas hüvitise suuruse mõistmisel seda, et hageja õigusi rikuti ühe ebaõige faktiväitega, ning kuigi kohus leidis, et väide oli halvustav, ei olnud tegemist erakordselt halvustava väitega. Seetõttu ei saanud see kaasa tuua hageja jaoks ka väga raskeid tagajärgi. Kohus arvestas kostja I paremat majanduslikku olukorda (analüüsis majandusaasta

⁶² Kinnine menetlus.

⁶³ Kinnine menetlus.

⁶⁴ HMKo 21.08.2018, 2-17-5228.

aruannet) ja seda, et kostja I avaldas artikli nii võrgu- kui ka paberväljaandes, suurendades sellega lugejate hulka ning ühtlasi ka hageja õiguste rikkumise ulatust. Kohus leidis, et kostja I osas on põhjendatud kahjuhüvitise suuruseks **3000 eurot** ning kostjate II ja III puhul kummagi osas **500 eurot**.⁶⁵

Kostja head majanduslikku seisu võttis kohus kahjuhüvitise suuruse määramisel arvesse ka tsiviilasjas **2-16-17699**. Kohus tuvastas, et ajalehe paber- ja võrguväljaandes avaldatud artiklis⁶⁶ avaldas kostja hageja kohta kaks ebaõiget faktiväidet ja kaks ebakohast väärtushinnangut. Hüvitise suuruse otsustamisel võttis kohus kõigepealt arvesse seda, et kuigi ebaõigeid faktiväiteid oli mitmeid, ei olnud kõigi puhul tegemist äärmiselt raskete isiku õiguste rikkumistega ega vulgaarsete väljenditega ning need ei põhjustanud hagejale raskeid tervislikke tagajärgi. Kahjuhüvitise suurust mõjutavaks asjaoluks luges kohus ka seda, et kuna ajaleht on üks Eesti suurima lugejaskonnaga väljaandeid ja kostjal on hea majanduslik seis, siis peab mittevaralise kahju hüvitis samuti motiveerima edaspidistest rikkumistest hoiduma. Samas arvestas kohus sellega, et kostja peab omal kulul ebaõiged faktiväited ümber lükkama, millega on osaliselt kostja poolt tekitatud ebaõiglus kõrvaldatud. Kohus leidis, et kuna kohtupraktikas on isikuõiguse rikkumisega põhjustatud mittevaralise kahjuhüvitise suuruseks tavapäraselt olnud 1000-5000 eurot, siis võiks hüvitis jääda 1000 euro kanti. Samas tuleb kostja puhul arvesse võtta tema majanduslikku seisundit ja vajadust mõjutada rikkujat hoiduma edasisest kahju tekitamisest ning seetõttu tuleb kahjuhüvitist suurendada **1800 euroni**.⁶⁷

Tsiviilasjas 2-17-17733 avaldas kostja (meediaettevõtte) hageja kohta ebakohase väärtushinnangu ja ebaõige faktiväite oma Facebooki veebilehel. Kohus võttis arvesse, et Facebookis avaldatud väited jõudsid suure hulga inimesteni. Samas ei tõendanud hageja, et vaidlusaluse väite avaldamise tõttu oleks hagejal muutunud võimatuks äritegevusega tegelemine või et kostja avaldas ebakohase väärtushinnangu ja ebaõige faktiväite tahtlikult eesmärgiga hagejat laimata. Kohus märkis ka, et kuna hageja ei ole esitanud andmeid kostja varalise seisundi kohta, ei saa kohus hüvitise määramisel kostja varalist seisundit arvestada. Sellest tulenevalt määras kohus hüvitiseks **1500 eurot**.⁶⁸

Mitu tsiviilasja oli seotud ka võrguväljaande **kommentaarides** avaldatud ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangutega. **Tsiviilasjas 2-16-16047** avaldasid kostjad võrguväljaandes kommentaaridena hageja suhtes au teotavaid ebaõigeid faktiväiteid ja ebakohase väärtushinnangu. Kohus võttis hüvitise suuruse arvestamisel arvesse, et ükski kostjatest ei olnud üles näidanud tahet heastada hagejale rikkumine mistahes moel. Kostjad avaldasid hageja suhtes ebaõigeid andmeid ja ebakohase väärtushinnangu avalikus Interneti portaalis ja viitasid otseselt hageja nimele. Sellisel viisil andmete ja väärtushinnangute avaldamisel pidid kostjad mõistma, et nad võivad kahjustada hageja head nime ja mainet. Kohus leidis, et arvestades kostjate õigusrikkumist ja kostjate käitumist, kommentaaride avaldamise kohta ja aega ning kommentaaride sisu, on mõistlik mittevaralise kahju hüvitise suurus **200 eurot** iga avaldatud faktiväite ja väärtushinnangu kohta. Seejuures viitas kohus ka mittevaralise kahju 2016. a analüüsile.⁶⁹

Kommentaaridega on seotud ka järgmine tsiviilasi. Kostja avaldas meediaettevõtte võrguväljaande artikli kommentaaris au teotava ja mainet kahjustava faktiväite. Pärast kommentaari kustutamist meediaettevõtte poolt avaldas kostja teist korda kommentaari, milles kordas eelmises kommentaaris väidetut. Kohus võttis hüvitise suuruse määramisel arvesse, et

⁶⁵ HMKo 12.11.2018, 2-17-9739.

⁶⁶ Paberväljaandes oli artikkel kättesaadav otsuse tegemise ajani ja võrguväljaandes oli loetav ligikaudu pool aastat.

⁶⁷ HMKo 27.03.2019, 2-16-17699.

⁶⁸ HMKo 21.06.2018, 2-17-17733.

⁶⁹ HMKo 26.04.2018, 2-16-16047.

kostja avalikustas pärast kommentaari kustutamist veel teist korda sama kommentaari ja et artikkel, mida kostja kommenteeris, pälvis avalikkuse ulatusliku tähelepanu. Samuti jõuab Interneti teel levitatud info oluliselt suurema arvu inimesteni kui vaid paberväljaandes avaldatud info. Kohtu hinnangul oli eeltoodud kaalutlustel põhjendatud mittevaralise kahju hüvitise mõistlik suurus **1000 eurot**.⁷⁰

Ka **tsiviilasjas 2-18-5519** esitas kostja meediaettevõtte võrguväljaande artikli kommentaaris solvavaid ja au teotavaid väärtushinnanguid. Hüvitise suuruse määramisel märkis kohus, et varem on kohtupraktikas⁷¹ peetud solvavate kommentaaride avaldamise puhul õiglaseks hüvitiseks 300 eurot. Samas tuleb arvestada, et aja jooksul on inimeste heaolu ja üldine majanduslik olukord paranenud, mistõttu ei pruugi praegusel ajal enam 300 euro suurune hüvitis vastata VÕS § 134 lg 6 sätestatud preventiivsele eesmärgile. Eeltoodud asjaolusid arvesse võttes leidis kohus, et õiglase hüvitis on **600 eurot**.⁷²

Tsiviilasjas 2-19-4949 mõisteti tagaseljaotsusega korteriühistult välja **1000 eurot** mittevaralise kahju hüvitiseks, kuna korteriühistu avaldas hageja võlgnevuse kohta ebaõigeid andmeid. Hageja nõudis mittevaralise kahju hüvitamist summas 10 000 eurot. Kohus arvestas hüvitise suuruse määramisel järgmisi hagi nimetatud asjaolusid: kostja arvas, et lähtub õigetest andmetest, võlgnevuse puudumine ja vastavalt andmete ebaõigsus tuvastati kohtumenetluses, avalikkuse hulk, kellele andmeid avaldati, oli piiratud ühe kortermajaga, naabrid suhtusid hagejasse halvasti ning kostja ei avaldanud pärast andmete ebaõigsusest teada saamist andmeid ümber lükkavat teadet ega ole üles näidanud kahetsust.⁷³

Järgnevalt mõned näited ka **rahuldamata jäänud** nõuetest. Näiteks jättis kohus **tsiviilasjas 2-16-14325** välja mõistmata mittevaralise kahju hüvitise **juriidilisele isikule**, kelle kohta avaldati ebaõigeid andmeid. Ringkonnakohus märkis, et õiguskirjanduses on avaldatud, et mittevaralise kahju hüvitamist saab enamasti nõuda vaid füüsiline isik. Samas ei välista VÕS-i sõnastus juriidilise isiku mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Kohtupraktika ei ole siiani juriidiliste isikute mittevaralise kahju hüvitamise nõuet tunnustanud ja on nentunud, et kuna juriidilisele isikule ei ole omane moraal, ei saa ka nõuda moraalse kahju hüvitamist.⁷⁴ Seepärast on õiguskirjanduses selgitatud, et küsimus mittevaralise kahju tekkimisest juriidiliste isikute puhul tekib äärmiselt spetsiifilistel juhtudel, eelkõige maine kahjustamise korral. Kusjuures mittevaralise kahju hüvitamise nõude maksmapanekul peab kannatanu esitama asjaolud, mis näitavad ära kahjunõude õigustatuse. Ringkonnakohus leidis, et selles asjas ei esinenud kaalukaid argumente juriidilisele isikule mittevaralise kahju hüvitise väljamõistmiseks. Kuivõrd kohus leidis, et juriidiliste isikute mainekahju korral ei ole mittevaralise kahju hüvitise nõue võimatu, puudus vajadus analüüsida, kas VÕS § 134 lg 2 oli vastuolus PS §-ga 25.⁷⁵

Mitmes asjas leidis kohus, et kahju hüvitamine võib seisneda ka muus kui rahalises hüvituses. Näiteks **tsiviilasjas 2-16-15205** leidis ringkonnakohus, et hageja kui avaliku elu tegelane peab iseenesest olema valmis taluma ka kriitikat, mis ei ole täiel määral põhjendatud või kohane, arvestades üldsuse suuremat tähelepanu. Maakohus tuvastas, et ajaleheartiklis sisaldus ebakohane väärtushinnang, aga jättis selles asjas mittevaralise kahju hüvitise nõude rahuldamata, märkides, et VÕS § 136 lg 5 järgi võib kahju hüvitamine seisneda muus kui rahalise hüvitise maksmises. Kuivõrd hageja oli isik, kes pidi olema valmis selleks, et tema

⁷⁰ Kinnine menetlus.

⁷¹ Tsiviilasi 2-13-49633.

⁷² HMKo 14.10.2019, 2-18-5519.

⁷³ HMKo 02.07.2019, 2-19-4949.

⁷⁴ Vt nt RKTko 27.03.1997, [3-2-1-35-97](#).

⁷⁵ TlnRko 23.02.2018, 2-16-14326.

nime meedias mainitakse ja vaidlusaluse artikli avaldamise puhul ei olnud tegu intensiivse riivega, ei ole olnud hüvitise väljamõistmine põhjendatud.⁷⁶

Ka tsiviilasjas 2-16-18320 märkis ringkonnakohus, et isikuõiguste rikkumise puhul tuleb tähele panna, et sageli on võimalik mittevahaline kahju hüvitada muul viisil kui rahaline kompensatsioon, eelkõige näiteks valeandmete ümberlukkamisega VÕS § 1047 lg 4 järgi. Üldjuhul tulekski võimalusel kasutada mittevahalise kahju hüvitamisel muid viise kui rahaline hüvitis. Rahalise hüvitise saamiseks peaks kannatanu üldjuhul esitama asjaolud, mis näitavad kahjunõude õigustatust. Antud asjas leidis kohus, et hagejale saab tekkinud kahju piisavaks kompensatsiooniks pidada lahendiga kostjatele pandud kohustust ebaõiged andmed ümber lükata. Kohus võttis arvesse ka seda, et kostjad avaldasid hageja au teotavaid faktiväiteid üksnes väikesele isikute ringile, kostjate rikkumine ei ole jätkuv ning puuduvad tõendid, millest võiks järeldada hageja õiguste rikkumise kordumise ohtu tulevikus.⁷⁷

2.2.2. Isikuandmete avalikustamine

Isikuandmete avalikustamisega seotud rikkumiste puhul jäid välja mõistetud hüvitised vahemikku 400–1500 eurot.

Tsiviilasjas 2-15-16007 avaldas kostja hageja kohta artiklis isikuandmeid (hageja ees- ja perekonnanimi ja tema perekonnaelu puudutav fakt). Ringkonnakohus leidis põhjendatud hüvitise suuruseks **500 eurot**. Hüvitise suurust põhjendas kohus sellega, et hagejat puudutas kogu artiklis ainult üks lause, teave ei olnud ebaõige ega hagejat halvustav, samuti ei olnud tegemist delikaatsete isikuandmetega. Samas oli rikkumise ulatus siiski küllaltki suur, kuna artikkel avaldati nii paberväljaandes kui ka võrguväljaande tasulises ja tasuta versioonis, kus see jõudis eelduslikult suure hulga lugejateni.⁷⁸

Tsiviilasjas 2-16-13537 avaldas kostja hageja kohta ebaõigeid faktiväiteid ja lisaks ka hageja nime, vanuse, pildi ja hüüdnime. Ringkonnakohus ei nõustunud maakohtu käsitlusega, et inimese hüüdnimi ei ole isikuandmete hulka kuuluv seetõttu, et eraldivõetuna ei ole see konkreetse isikuga seostatav. Ringkonnakohus selgitas, et ka näiteks diagnoosid, kui need ei ole konkreetse isikuga seostatud, ei ole isikuandmed. Samas muutuvad need isikuandmeteks, kui need seostada konkreetse isikuga. Käesoleval juhul seostati inimese hüüdnimi konkreetse isikuga, mille tõttu tuleb seda käsitada isikuandmete hulka kuuluvana. Ringkonnakohus leidis, et kuigi kostjal ei olnud hageja isikuandmete avaldamiseks nõusolekut, tuleb avaldamist hageja nime, vanuse ja pildi osas lugeda IKS § 11 lg-st⁷⁹ tulenevalt siiski lubatavaks, kuna nimetatud isikuandmete avaldamiseks esines ülekaalukas avalik huvi. Küll aga ei olnud hageja koduse hüüdnime avaldamine õigustatud. Ringkonnakohus leidis, et kohane hüvitis sellise rikkumise eest on **500 eurot**.⁸⁰

Tsiviilasjas 2-17-11523 avaldati kostjale kuuluva Interneti portaali kommentaarides hageja telefoninumber. Pärast telefoninumbri avaldamist hakkas hageja saama telefonikõnesid ja SMS-e, kus võõrad inimesed kasutasid tema suhtes vulgaarseid ja solvavaid väljendeid, samuti ähvardati teda vägivallaga. Maakohus ei pidanud hageja telefoninumbri avaldamist ajakirjanduslikul eesmärgil põhjendatuks, telefoninumbri avaldamine ei olnud seotud avaliku huviga ega aidanud kaasa ühiskondlikule debatile. Hüvitise suuruse määramisel võttis kohus arvesse ka hageja käitumist. Nimelt ei pöördunud hageja kohe kostja poole au teotavate ja tema

⁷⁶ TlnRko 12.01.2018, 2-16-15205.

⁷⁷ TlnRko 28.02.2018, 2-16-18320.

⁷⁸ TlnRko 15.01.2018, 2-15-16007.

⁷⁹ Kuni 14.01.2019 kehtinud isikuandmete kaitse seadus.

⁸⁰ TlnRko 31.01.2018, 2-16-13537.

isikuõigusi rikkuvate kommentaaride eemaldamiseks, vaid alles peaaegu kolm aastat hiljem. Käesolevas asjas on tõendatud, et kohe, kui hageja kostja poole pöördus, siis kostja sulges viivitamatult kommentaariruumi. Seega oli hagejal endal võimalus väga kiirelt ja lihtsalt nõuda oma õiguste rikkumise lõpetamist. Eeltoodust tulenevalt määras kohus mittevaralise kahju hüvitiseks **1500 eurot**.⁸¹ Ringkonnakohus märkis, et maakohus on põhjendatult tuginenud senisele kohtupraktikale, mille kohaselt ei saa VÕS § 134 lg 6 kohaldamisel lähtuda üksnes kostjat puudutavatest majanduslikest näitajatest ning VÕS § 134 lg-s 6 sätestatud asjaolusid võib kohus võtta arvesse hüvitise suuruse määramisel lisaks VÕS § 134 lg-s 5 sätestatud asjaoludele. Igasugune mittevaralise kahju hüvitis kannab endas alati paratamatult ka tõrjuvat eesmärki ning kohane rahaline hüvitis, mis peegeldab rikkumise asjaolusid, täidab ka preventioonifunktsiooni.⁸²

Ka **tsiviilasjas 2-17-11524** leidis kohus, et kostjal puudus õiguslik alus hageja telefoninumbri avaldamiseks. Kostja avaldas oma blogis hageja telefoninumbri, millega lõi isikuandmete uue konteksti ning avardas oluliselt teavitatavate isikute ringi, kujutades endast seega arvestatavat eraelu riivet. Kahjuhüvitise suuruse osas juhendus maakohus 2016. a analüüsist. Samuti lähtus kohus sellest, et kostja avaldas blogi põhiteksti ja kommentaarid (koos hageja telefoninumbri) Internetis, kus see jõudis suurema hulga lugejateni. Vaidlusalune postitus koos kommentaaridega oli avalikult nähtav üle kolme aasta. Samas hagi esitas hageja aegumistähtaja viimasel päeval 9 minutit enne tähtaja saabumist. Kohtu arvates oli hagejal võimalik pöörduda kohe kostja ja edasi kohtu poole au teotavate ja tema isikuõigusi rikkuvate blogi teksti ja kommentaaride eemaldamiseks. Seega oli hagejal endal võimalus väga kiirelt ja lihtsalt nõuda oma õiguste rikkumise lõpetamist. Lähtudes rikkumise raskusest ning senises kohtupraktikas sarnaste kaasuste puhul välja mõistetud hüvitiste suurusjärgudest, oli kohtu hinnangul põhjendatud hüvitis **1500 eurot**.⁸³

Tsiviilasjas 2-17-14341 oli poolte vahel vaidlus selles, kas hageja koerte nimed on isikuandmed IKS-i tähenduses. Arvestades juhtumi asjaolusid ja kitsast valdkonda (teraapia- ja lugemiskoerad) pidas kohus koera nimede kaudu isiku tuvastamist tõenäoliseks, sest see võimaldab isikut teistest eristada. Seetõttu oli kohtu hinnangul koerte nimede avaldamisel tegemist isikuandmete töötlemisega. Kohus võttis kahjuhüvitise suuruse määramisel arvesse, mis ajendil kostja andmeid avaldas, tegemist oli kaudsete isikuandmete avaldamisega ja hageja on varem olnud kostja (MTÜ) liige. Nimetatud andmete avaldamine ei saanud tekitada hagejale ülemääraseid hingelisi üleelamisi. Pooled tegutsevad ühes ja samas valdkonnas. Lisaks sellele arvestas kohus, et kostjaks on mittetulundusühing, mille sissetulekuks on liikmetasud, annetused ja üritustel teenitav tulu. Arvestades eeltoodud asjaolusid, on mõistlik mittevaralise kahjuhüvitise suurus **400 eurot**.⁸⁴

2.2.3. Muud isikuõiguste rikkumised

Analüüsitud lahendite seas oli ka kaks tsiviilasja, kus leidis tuvastamist **kodu puutumatus** rikkumine. Esimeses neist tuvastas kohus kostja II (ajakirjanik) poolt hageja eraelu puutumatus rikkumise seoses hageja eluruumi sisenemisega, hageja filmimisega tema kodus, hageja kodu filmimisega ning hageja arvuti ja sellest nähtuva filmimisega. Lisaks tuvastas kohus ka hageja isikuandmete õigustamatu avaldamise kostja I poolt (meediaettevõtte). Hüvitise suuruse osas viitas kohus, et kohtupraktika kohaselt on mittevaralise kahju suuruseks tavapäraselt vahemik 1000 eurot kuni 5000 eurot. Kohus leidis, et antud juhul on kohaseks hüvitiseks mõlema kostja puhul **800 eurot**. Kuigi eraelu puutumatus rikkumine on tõsine

⁸¹ HMKo 08.05.2018, 2-17-11523.

⁸² TlnRko 16.01.2019, 2-17-11523.

⁸³ HMKo 28.11.2019, 2-17-11524.

⁸⁴ HMKo 12.02.2018, 2-17-14341.

isikuõiguste rikkumine, ei esine antud juhul erilisi asjaolusid, mis annaksid alust mittevaralise kahju hüvitist suurendada kostja II puhul. Kohus märkis, et kostja I rikkumise ulatus ei olnud nii suur, kuid kohtu hinnangul tuli kostja I puhul võtta arvesse vajadust mõjutada hoiduma edasisest kahju tekitamisest suuremal määral. Kostja I puhul on tegemist toimiva äriühinguga, mille rahalised võimalused on vaieldamatult erinevamad kostja II kui füüsilise isiku võimalustest. Majanduslikult paremas positsioonis olevalt kahju tekitajalt tuleb välja mõista suurem mittevaralise kahju hüvitis. Seega kokkuvõtteks leidis kohus, et ehkki kostja I süü on väiksem, on põhjendatud tulenevalt kostja I mõjutamise eesmärgist mõista kostjalt I välja sama suur kahjuhüvitis nagu kostja II puhul.⁸⁵

Tsiviilasjas 2-17-11867 tuvastas kohus hageja kodu puutumatus põhimõtte rikkumise (hageja eluruumi valduse õigusliku aluseta äravõtmine ja hageja esemete suhtes õigusliku aluseta pandiõiguse teostamine). Hüvitise suuruse otsustamisel võttis kohus arvesse, et hagejal oli kostja ees võlgnevus, mistõttu ei saanud hageja eeldada, et ta võibki piiramatult aja üüri ja kõrvalkulude eest tasumata kostjale kuuluvas korteris elada. Eeltoodust tulenevalt pidas kohus õiglaseks hüvitiseks **1000 eurot**.⁸⁶

Üks tsiviilasi oli seotud **autoriõiguste rikkumisega**. **Tsiviilasjas 2-17-14515** kasutati ehtekunstniku teost reklaamikampaania eesmärgil toodete pakenditel ilma autori loata. Kohus leidis, et autoriõiguse seaduses sätestatud autori isiklike õiguste kaitset reguleerivate sätete eesmärk on kaitsta autorit sellise kahju eest, mis tuleneb isiklike õiguste rikkumisest. Kohus tuvastas, et kostjad rikkusid hageja kui autori isiklike õigusi (hageja õigust autorinimele, autorsusele ja teose puutumatusle). Hüvitise suuruse hindamisel arvestas kohus, et hageja isiklike õiguste rikkumine oli pikaajaline ning õiguste rikkumist ei lõpetatud kohe isegi kohtumenetluse alustamise järel. Kostjad jätsid avaldamata hageja kui autori nime, eemaldasid hageja autorimärgi ja muutsid teost, kumbki kostja kasutas hageja teost ära üksnes majanduslikel eesmärkidel ärilise kasu saamiseks ja lisaks vaidlustasid kostjad hageja autorsuse. Vaatamata sellele leidis kohus, et hageja isiklike õiguste rikkumise eest nõutav mittevaralise kahju hüvitis on põhjendatud osaliselt. Osaliselt on autori isiklike õiguste rikkumise eest kompensatsiooniline iseloom juba kohtulahendil endal, millega on tuvastatud hageja autorsus ja tema isiklike õiguste rikkumine. Hageja kui isiku või kui autori maine kahjustada ei saanud. Seetõttu on põhjendatud kahjuhüvitis **4000 eurot**.⁸⁷

Ühes tsiviilasjas leidis kohus, et ka **reklaamiseaduse rikkumine** võib põhjustada mittevaralist kahju. **Tsiviilasjas 2-17-19184** vaieldi selle üle, kas kostja on oma kauba reklaamimisel hageja kujutisega piltide kasutamisega rikkunud hageja isikuõigusi. Kohus leidis, et VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõttes saab kaitsenormiks olla reklaamiseaduse (RekS) säte, mis reguleerib isiku kaitset reklaamis. RekS § 6 lg 1 järgi ei tohi reklaamis ilma isiku eelneva kirjaliku nõusolekuta viidata isikule ega mis tahes viisil kasutada isikut, sealhulgas tema häält, kujutist või pildimaterjali tema kohta. Sisuliselt on tegemist IKS-is sätestatud sarnase kaitsenormiga, mille kohaselt on üldjuhul isikuandmete töötlemine lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul. Samas on RekS § 6 lg-s 1 sätestatud rangem nõue – kirjaliku nõusoleku olemasolu. Sellise meetme kehtestamisega on riik täitnud oma positiivse kohustuse kaitsta efektiivselt isiku eraelu, mis hõlmab ka isiku kujutisega pildi kuritarvitamise vastast kaitset.⁸⁸ Hüvitise suuruse üle otsustamisel võttis kohus arvesse, et kostja vabandas hageja ees ja eemaldas pildid kohe pärast hagejalt teate saamist ning kostja ei pannud rikkumist toime tahtlikult ega kasutanud hageja

⁸⁵ Kinnine menetlus.

⁸⁶ HMKo 13.05.2019, 2-17-11867.

⁸⁷ TlnRko 24.05.2019, 2-17-14515.

⁸⁸ Euroopa Inimõiguste Kohtu 7. veebruari 2012. a otsus asjas Von Hannover vs. Saksamaa (nr 2), 40660/08 ja 60641/08, § 98.

kujutist ebasüüdsas ega negatiivses kontekstis. Eeltoodust tulenevalt määras kohus mittevaralise kahju hüvitiseks **1000 eurot**.⁸⁹

Tabel 3. Isikuõiguste rikkumine

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-15-16007	Tallinna Ringkonnakohus	Eraelulise fakti avaldamine ajalehes.	500 eurot	15.01.2018
2-16-13537	Tallinna Ringkonnakohus	Eraelulise fakti avaldamine, ebaõigete faktiväidete esitamine.	500 eurot	31.01.2018
2-17-14341	Harju Maakohus	Koera nimede avaldamine.	400 eurot	12.02.2018
2-16-16047	Harju Maakohus	Internetiportaalis avaldatud artikli kommentaatorid esitasid au teotavaid faktiväiteid ja ebakohase väärtushinnangu. Kolm kostjat.	3 x 200 eurot	26.04.2018
2-17-15712	Viru Maakohus	Ebaõigete andmete avaldamine ajalehes.	500 eurot	30.04.2018
2-17-11523	Harju Maakohus	Ebakohaste väärtushinnangute ja isiku telefoninumbri ja nime avalikustamine.	1500 eurot	08.05.2018
2-17-16664	Harju Maakohus	Korteriühistu juhatuse koosolekul ebaõige faktiväite esitamine.	400 eurot	19.06.2018
2-17-17733	Harju Maakohus	Isiku kohta avaldati ebaõige faktiväide ja ebakohane väärtushinnang meediaettevõtte Facebooki lehel.	1500 eurot	21.06.2018
2-17-5228	Harju Maakohus	Ebaõige faktiväite avaldamine ajalehes isiku karistatuse kohta.	3500 eurot	21.08.2018
2-17-9739	Harju Maakohus	Ebaõigete faktiväidete esitamine ajalehes Postimees. Kolm kostjat.	3000 + 500 + 500 eurot	12.11.2018
2-17-14515	Harju Maakohus	Ehtekunstniku teose kasutamine reklaamikampanias ning juustutoodete pakenditel ilma autori nõusolekuta.	4000 eurot	08.12.2018

⁸⁹ TlnRKO 13.02.2019, 2-17-19184.

Kinnine menetlus	-	Ebaõige faktiväite ja ebakohaste väärtushinnangute esitamine ajakirjas.	7000 eurot	2019
Kinnine menetlus	-	Ebaõigete faktiväidete avaldamine meediaväljaande kommentaarides.	1000 eurot	2019
Kinnine menetlus	-	Eraelu puutumatus rikkumine, isikuandmete avaldamine. Kaks kostjat.	2 x 800 eurot	2019
2-17-19184	Tallinna Ringkonnakohus	Hagejast tehtud fotot kasutati ilma hageja loata reklaami eesmärgil. Reklaamiseaduse rikkumine.	1000 eurot	13.02.2019
2-16-17699	Harju Maakohus	Ebaõigete faktiväidete ja ebakohaste väärtushinnangute avaldamine ajalehes.	1800 eurot	27.03.2019
2-17-11867	Harju Maakohus	Kodu puutumatus rikkumine (eluruumi valduse äravõtmine ja pandiõiguse teostamine).	1000 eurot	13.05.2019
2-19-4949	Harju Maakohus	KÜ avaldas ebaõigeid andmeid isiku võlgnevuse kohta üldkoosolekul ja trepikoja teadetetahvil.	1000 eurot	02.07.2019
2-19-5666	Tartu Maakohus	Solvavate ja ebatsensuursete sõnumite saatmine hageja telefonile, tööandjale, Facebooki postitamine.	700 eurot	12.07.2019
2-18-5519	Harju Maakohus	Uudisteportaali Facebooki lehel kommentaarides isiku solvamine ja alandamine (ebakohased väärtushinnangud).	600 eurot	14.10.2019
2-19-10881	Harju Maakohus	Ebaõige faktiväite avaldamine televisiooni uudistesaaates.	300 eurot	12.11.2019
2-17-11524	Harju Maakohus	Blogis isikuandmete avaldamine ning lugejate kihutamine arvamuse avaldamiseks.	1500 eurot	28.11.2019
Keskmine hüvitise summa			1264 eurot	
Mediaan			800 eurot	

3. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE KEHAVIGASTUSE TEKITAMISE VÕI TERVISE KAHJUSTAMISE KORRAL

3.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON

VÕS § 134 lg 2 sätestab muu hulgas, et isikule kehavigastuse tekitamisest või tema tervise kahjustamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahjustatud isikule mittevaralise kahju hüvitiseks maksta mõistlik rahasumma. VÕS § 1045 lg 1 p 2 järgi on kahju tekitamine õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanule kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisega.

Kehavigastuse ja tervisekahjustuse tekitamise korral mittevaralise kahju hüvitise saamiseks ei pea kannatanu tõendama midagi muud peale selle, et kahju tekitaja vastutab talle kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise eest. Küll aga tuleb kehavigastuse tõsidust arvesse võttes otsustada hüvitise suuruse üle. Lisaks tervisekahjustusele või kehavigastusele võib kannatanu tõendada ka muid mittevaralisi tagajärgi, mis tekkisid kehavigastuse tõttu. Sellisel juhul peab kohus otsustama, kas need tagajärjed mõjutavad rahalise hüvitise suurust. Hüvitise suuruse määramisel tuleb arvestada erineva isikukahju tekkimisel selle tagajärgi kannatanule.⁹⁰

3.2. MAA- JA RINGKONNAKOHTUTE PRAKTIKA

2018.–2019. aastal hüvitati mittevaralise kahju hüvitamise nõue kehavigastuse tekitamise või tervise kahjustamise korral täielikult või osaliselt 14 tsiviilasjas, 8 tsiviilasjas jäi nõue rahuldamata. Kõige suurem välja mõistetud hüvitis oli 17 000 eurot ning väiksem 200 eurot. Keskmise hüvitise oli 2437 eurot, mediaan 1000 eurot.

Aastatel 2014–2016 jäid väiksemate ja lühiajaliste vigastuste korral väljamõistetud hüvitised tsiviilasjades vahemikku 100–1500 eurot. Raskemate kehavigastuste ja tervisekahjustuste tekitamise alusel välja mõistetud hüvitiste suurus tsiviilasjades oli vahemikus 500 – 12 000 eurot. Keskmise hüvitise oli 3485 eurot. Seega ka kehavigastuse tekitamise ja tervise kahjustamise asjades on mittevaralise kahju hüvitised tsiviilasjades pigem langenud võrreldes eelmise analüüsi perioodiga.

Kõige suurema mittevaralise kahju hüvitise mõistis kohus välja **tsiviilasjas 2-16-4146**. Selles asjas kukkus hageja vabaõhuetendusel pealtvaatajate tribüüni metallkonstruktsioonist läbi ja sai roidemurru ja lülisamba murrud. Hagejal tuvastati 50% ulatuses püsiv töövõime kaotus, talle tekkis raske tervisekahjustus, millest ta ei ole paranenud ja mis mõjutab tema igapäevast elu. Kuigi hageja töötab jätkuvalt oma erialalisel tööl, õigustas hüvitise suurust kohtu hinnangul kostjate hoolimatu suhtumine hagejasse ja teistesse etenduse pealtvaatajatesse. Kohus toonitas, et kostjatele pidi olema ette nähtav vajadus tagada tarbijatele suunatud meelelahutusüritusel inimeste elu ja tervise kaitse, kuid mõlemad kostjad suhtusid selle kohustuse täitmisesse hoolimatult. Kohus võttis arvesse, et kostja ise ei tegelenud ühelgi viisil pärast õnnetuse toimumist kannatanu abistamise või juhtumi asjaolude fikseerimisega, ei kutsunud kiirabi ega politseid. Ühtlasi luges kohus äärmiselt taunitavaks, et kostja jätkas teatrietendust, seades seejuures ohtu kõigi teiste pealtvaatajate elu. Teisalt ei pannud kostjad hageja suhtes toime tahtlikku kuritegu ja kuigi hageja tervisekahjustus on raske, ei ole sellega kaasnenud ühegi organi kaotust. Eeltoodut kokku võttes leidis kohus, et kostjatelt tuleb hageja kasuks solidaarselt välja mõista **17 000 eurot**.⁹¹

⁹⁰ P. Varul jt. Võlaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2016. – K. Sein, § 134, komm 4.2.1.

⁹¹ HMKo 27.02.2018, 2-16-4146.

Kõige väiksem hüvitis mõisteti välja **tsiviilasjas 2-17-7114**. Selles asjas hageja kukkus ja sai kehavigastuse (vasaku käe marrastused ja haav ning parema labakäe ja randme põrutus), kui üritas takistada kostjat oma vara kahjustamast. Kohus leidis, et arvestades hageja vigastuse ulatust ja kestust ning eeldatavalt sellega kaasnevaid negatiivseid tagajärgi hageja enesetundes ja igapäevaelus, oli õiglaseks hüvitiseks **200 eurot**.

Kolm tsiviilasja olid seotud **kukkumisega libeduse** tõttu. Nendes jäid välja mõistetud mittevaralise kahju hüvitised vahemikku 338,11 eurot kuni 500 eurot. **Tsiviilasjas 2-15-7363** mõistis kohus välja mittevaralise kahju hüvitise **500 eurot**. Hageja kukkus tanklas autopesula väljasõidu ukse ees ja sai jalaluumurru. Hüvitise suurust põhjendas kohus sellega, et kukkumine tingis erakorralise operatsiooni, ühe nädala pikkuse haiglaravi ja kahe kuu pikkuse taastumise, millega kaasnesid liikumiskõhased ning abivajadus. Samas ei olnud tegemist püsivat laadi kahjustustega.⁹²

Kukkumisega on seotud ka **tsiviilasi 2-15-9992**, kus kohus leidis, et kuigi hagejale kahju tekkimine oli põhjustatud kostja poolt käibekohustuste täitmata jätmisest hooletuse tõttu, oli osa selles ka hagejal, kes kohtu hinnangul oli libedusetõrjega töötlemata teele minnes ka ise hooletu ja oleks võinud seda vältida. Kohus võttis hüvitise suuruse puhul ka arvesse, et kostja on mittetulundusühing, kes kogub oma rahalised vahendid liikmetelt, kaasa arvatud hagejalt endalt. Samuti seda, et kostja majanduslikust olukorrast lähtudes on kostjalt väljamõistetava varalise kahju hüvitis suhteliselt suur, mistõttu oli kohtu hinnangul **448,39 euro** suurune mittevaralise kahju hüvitis piisav hageja kannatuste korvamiseks.⁹³

Tööõnnetusega oli seotud kolm tsiviilasja, neist kahes mõistis kohus mittevaralise kahju hüvitise välja. **Tsiviilasjas 2-16-5143** juhtus töötajaga raske tööõnnetus, mille tagajärjel tuvastati tal töövõime kaotus 60%. Maakohus leidis, et kuigi hageja nõutud mittevaralise kahju hüvitis 10 000 eurot on õiglase ja põhjendatud, tuleb välja mõista 5000 eurot, kuna õnnetus oli põhjustatud osaliselt hageja enda tegevusest. Lisaks oli tööandja maksnud töötajale kollektiivlepinguga ettenähtud ühekordset hüvitist. Ringkonnakohus lähtus Riigikohtu seisukohast⁹⁴, mille kohaselt võib kollektiivlepingus tööõnnetuse puhul mittevaralise kahju hüvitisele lisaks näha ette lisatoetusi. Mittevaralise kahju hüvitist saab töötaja nõuda VÕS § 134 alusel niigi. Mittevaralise kahju hüvitamise eesmärgiga ei ole vastuolus, kui töötaja saab lisaks hüvitisele ka kollektiivlepinguga ettenähtud toetust. Ringkonnakohus tuvastas, et töövigastust saab arvestada raskemate hulka kuuluvaks, seda ei põhjendanud hageja tahtlus või raske hooletus ja kahjuhüvitise vähendamiseks kannatanu süü tõttu puudub alus. VÕS § 139 ei kohaldu mittevaralise kahju hüvitamise korral. Ringkonnakohus leidis, et põhjendatud mittevaralise kahju hüvitise suurus on **9000 eurot**.⁹⁵

Rahuldamata jäi mittevaralise kahju hüvitis **tsiviilasjas 2-16-13307**. Maakohus mõistis mittevaraliseks hüvitiseks välja 25 000 eurot, kuna hagejaga juhtus raske tööõnnetus, mille tõttu on tema töövõime kaotus 90%. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse, tuvastas, et kahju tekkis hageja raskelt hooletu käitumise pärast, mistõttu on maakohtu välja mõistetud hüvitis ebaõiglases suuruses ja ei arvesta VÕS § 134 lõikes 5 sätestatud kaalutusreegleid. Kuna kostja maksis hagejale vabatahtlikult 22 800 eurot, siis leidis ringkonnakohus, et kostja makstud summa on piisavalt suur, et katta ära muu hulgas hageja mittevaraline kahju. Seetõttu ei ole eraldi vajalik mittevaralise kahju suuruse kindlaksmääramine ja mittevaralise kahju hüvitamise nõue tuleb jätta rahuldamata, kuna kahju on juba hüvitatud kohtuväliselt.⁹⁶

⁹² TrtRKO 13.02.2018, 2-15-7363.

⁹³ VMKO 28.12.2018, 2-15-9992.

⁹⁴ Samas asjas tehtud Riigikohtu otsus [2-16-5143/42](#), p 13.3.

⁹⁵ TrtRKO 28.05.2018, 2-16-5143.

⁹⁶ TrtRKO 14.11.2018, 2-16-13307.

Kutsehaigusega seotud mittevaralise kahju hüvitamise hagnosisid esitati 2018.–2019. a kokku neli, nendest kaks rahuldati ning mõisteti välja mittevaralise kahju hüvitis. Mõlemas tsiviilasjas tuvastati töötajal 40% töövõime kaotus, mis sisaldab lisaks kutsehaigusele ka üldhaigestumist. Rahuldatud mittevaralise kahju hüvitis on mõlemas lahendis **1000 eurot**.⁹⁷

Tabel 4. Kehavigastuse ja tervisekahjustuse tekitamine

Asja nr	Kohus	Asjaolud	Summa	Kuupäev
2-15-7363	Tartu Ringkonnakohus	Kukkumine tankla territooriumil, luumurd, mis vajab operatsiooni.	500 eurot	13.02.2018
2-16-4146	Harju Maakohus	Kukkumine läbi tribüüni, mis põhjustas 3 luumurdu lülisambas ja roidemurru. Püsiv töövõime kaotus 50%.	17 000 eurot	27.02.2018
2-14-59814	Tartu Ringkonnakohus	Kutsehaigus, töövõime kaotus 40%.	1000 eurot	04.04.2018
2-17-2480	Harju Maakohus	Reguleerimata ülekaigurajal liiklusõnnetus, mis põhjustas jalakäijale 100% töövõime kaotuse koos varem esinenud terviserikkega	950 eurot	06.04.2018
2-17-833	Tartu Ringkonnakohus	Kukkumine libeda tõttu, mis põhjustas luumurru ja ajutise töövõime kaotuse.	338,11 eurot	23.04.2018
2-17-6714	Tartu Ringkonnakohus	Ninaluumurd basseinis.	400 eurot	28.05.2018
2-16-5143	Tartu Ringkonnakohus	Raske tööõnnetus, mille tagajärjel tekkisid luumurrud, töövõime kaotus järgnevat 10 kuud 80% ning hiljem 60%.	9000 eurot	28.05.2018
2-17-12030	Tartu Maakohus	Koera hammustus näost, 5 õmblust, normaalse eluviisi taastumine 2-3 nädalat.	650 eurot	04.06.2018
2-17-7114	Tartu Maakohus	Vara kahjustamise takistamisel kukkumine, mis põhjustas tervisekahjustuse.	200 eurot	30.08.2018
2-18-424	Pärnu Maakohus	Kohtutäituri selgitamiskohustuse täitmata jätmine, mis põhjustas hagejale stressi, unetust ja	1200 eurot	18.09.2018

⁹⁷ TrtRko 04.04.2018, 2-14-59814. TrtRko 15.04.2019, 2-17-7569.

		meeleolumuutusi. Tagaseljaotsus.		
2-15-9992	Viru Maakohus	Kukkumine jäätunud jalgteel, mille tagajärjeks oli luumurd, vähenes töövõimekus, mille tõttu kaotas isik töö ning üldine elatustase langes.	448,39 eurot	28.12.2018
2-17-7569	Tartu Ringkonnakohus	Kutsehaigus, töövõime kaotus 40%.	1000 eurot	15.04.2019
2-18-16452	Tartu Maakohus	Raske tööõnnetus, hageja kaotas parema käe nimetissõrme, keskmise sõrme otsalülid ja sai vigastada neljas sõrm.	2000 eurot	23.04.2019
2-18-4391	Tallinna Ringkonnakohus	Tervisekahjustuse tekitamine teise patsiendi poolt hoolekandeesutuses.	2000 eurot	28.06.2019
2-18-830	Viru Maakohus	Tervisekahjustuse tekitamine löömise tagajärjel, verevalum ja vigastused pea piirkonnas. Tagaseljaotsus.	1300 eurot	11.07.2019
2-18-13238	Harju Maakohus	Toitlustusasutuse välialal kukkus varjualune kokku, mis põhjustas näopiirkonna vigastusi.	1000 eurot	25.09.2019
Keskmine hüvitise summa			2437 eurot	
Mediaan			1000 eurot	

4. MITTEVARALISE KAHJU HÜVITAMINE ASJA HÄVIMISE VÕI KAOTSIMINEKU KORRAL

VÕS § 134 lg 4 kohaselt on asja hävimise või kaotsimineku korral isikul erandlikke asjaolusid arvestades lisaks varalise kahju hüvitisele õigus nõuda ka mõistlikku rahasummat mittevaralise kahju hüvitiseks, kui kahjustatud isikul on hävinud või kaotsiläinud asja suhtes eriline huvi, arvestamata asja kasulikkust, eelkõige isiklike põhjuste tõttu.

Analüüsitud lahendite seas ei olnud ühtegi sellist tsiviilasja, kus kohus oleks rahuldanud mittevaralise kahju hüvitise nõude asja hävimise või kaotsimineku korral. Ühes asjas nõudis hageja mittevaralise kahju hüvitamist VÕS § 134 lg 4 alusel, aga selles asjas jättis kohus hagi rahuldamata.

Tsiviilasjas 2-19-1750 nõudis hageja kustjalt kahju hüvitamist seoses sellega, et kustja põhjustas ebakvaliteetse veterinaarteenuse osutamisega kassi surma. Hageja väitis, et kassi surm põhjustas talle suuri emotsionaalseid läbielamisi. Eriline huvi VÕS § 134 lg 4 mõttes oli eelkõige kassiga seotud mälestusväärtus. Kohus leidis, et kassi surma põhjus ei ole tõendatud ning seetõttu tuleb kahjuhüvitise nõue jätta rahuldamata.⁹⁸

⁹⁸ TMKo 24.05.2019, 2-19-1750.

5. KOKKUVÕTE

Kokku leidis analüüsis kajastamist 55 tsiviilasja, milles mõisteti aastatel 2018-2019 välja mittevahalise kahju hüvitis.⁹⁹ Tsiviilasju, kus mittevahalise kahju nõue jäi rahuldamata, oli antud perioodil 45. Aastatel 2014–2016 mõisteti mittevahalise kahju hüvitis välja 31 protsendil juhtudest. Seega mõistetakse võrreldes eelmise analüüsi perioodiga välja rohkem mittevahalise kahju hüvitusi.

Enamasti jääb mittevahalise kahju hüvitis välja mõistmata seetõttu, et kohus leiab, et isik ei vastuta kahju tekkimise eest. Kuna rahuldatud tsiviilasjade arv on viimaste aastatega kasvanud, siis võib eeldada, et higid on paremini tõendatud ja mittevahalise kahju hüvitise nõue esitatakse pigem asjades, kus see on põhjendatud. Samas mittevahalise kahju hüvitistena välja mõistetud summad ei ole viimaste aastatega suurenenud, pigem on hüvitiste summad isegi vähenenud.

Töölepingu ülesõtleamise vaidlusi oli antud perioodil päris palju, enamikus lahendites mõistis kohus välja kolme kuu keskmise töötasu suuruse hüvitise. Suurema hüvitise väljamõistmist põhjendati näiteks sellega, et töösuhe oli kestnud pikka aega, töölepingu lõpetamine põhjustas depressiooni või et tööandja oli avaliku võimu teostaja, kellelt tuleb eeldada töösuhetes kehtivate reeglite järgimist. Väiksem hüvitis mõisteti välja näiteks juhul, kui ka töötajale sai rikkumisi ette heita. Lisaks töölepingu ülesõtleamise tühisuse tuvastamise asjadele mõistis kohus antud perioodil mittevahalise kahju hüvitised töölepingu rikkumise tõttu välja ka asjades, kus tuvastati tööandja diskrimineeriv käitumine ja tööohutusnõuete rikkumine.

2018.–2019. a lahendati kokku 23 tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumisest tulenevat mittevahalise kahju hüvitamise nõuet. Nendest seitse rahuldati täielikult või osaliselt. Keskmise hüvitise suurus tervishoiuteenuse osutamisel tekkinud mittevahalise kahju hüvitamise korral oli 1243 eurot, mediaan 1000 eurot. Aastatel 2014–2016 mõisteti mittevahalise kahju hüvitis välja ainult kahes tervishoiuteenust puudutavas asjas (hüvitised 500 eurot ja 2000 eurot). Seega on oluliselt suurenenud tsiviilasjade arv, kus tervishoiuteenuse osutamise lepingu rikkumise korral on mittevahalise kahju hüvitis välja mõistetud.

Vaadeldud perioodil oli ka kolm tsiviilasja, kus nõuti mittevahalise kahju hüvitamist muul lepingulisel alusel (müügileping, käsundusleping, üürileping), kuid nendes asjades jäid nõuded rahuldamata.

Isikuõiguste rikkumiste puhul mõisteti 2018.–2019. a välja mittevahalise kahju hüvitis 23 tsiviilasjas, 17 asjas jäi nõue rahuldamata. Välja mõistetud hüvitised jäid vahemikku 200–7000 eurot, keskmine hüvitise summa oli 1264 eurot, mediaan 800 eurot. Eelmise analüüsi andmete järgi olid välja mõistetud hüvitised vahemikus 100–10 000 eurot. Keskmise hüvitise isikuõiguste rikkumise puhul aastatel 2014–2016 oli 2055 eurot, mediaan 1000 eurot. Seega on isiklike õiguste rikkumise korral keskmine välja mõistetud hüvitis langenud ja suuremaid hüvitusi mõistetakse välja harva.

Teatud isikuõiguste rikkumise asjades on hüvitised siiski suurenenud. Näiteks on varem kohtupraktikas peetud solvavate kommentaaride avaldamise puhul õiglaseks hüvitiseks 300 eurot. Käesolevas analüüsis jäid hüvitised solvavate kommentaaride eest vahemikku 200–1000 eurot.

Ajakirjanduses ebaõigete faktiväidete või ebakohaste väärtushinnangute esitamisel nõutakse kahjuhüvitist enamasti meediaettevõttelt. Analüüsitud lahendite seas oli ka paar asja, kus kohus

⁹⁹ Töölepingu ülesõtleamise vaidlusi oli antud perioodil rohkem, kui analüüsis kajastatud. Analüüsis leidsid kajastamist ainult need juhud, kus kohus mõistis välja kolme kuu keskmisest töötasust erineva hüvitise.

mõistis mittevaralise kahju hüvitise välja nii meediaettevõttelt kui ka artikli kirjutanud ajakirjanikelt. Hüvitise suuruse kindlaksmääramisel luges kohus oluliseks seda, et äriühingu rahalised võimalused on vaieldamatult erinevamad füüsilise isiku võimalustest. Majanduslikult paremas positsioonis olevalt kahju tekitajalt tuleb välja mõista suurem mittevaralise kahju hüvitis.

Selgitamaks välja juriidilisest isikust kostja majanduslikku seisu, analüüsivad kohtud majandusaasta aruannet. Kohtud võtavad arvesse seda, kas kostja puhul on tegemist kasumliku äriühinguga või mittetulundusühinguga, kes kogub oma rahalised vahendid liikmetelt.

Samuti peaks mittevaralise kahju hüvitis motiveerima edaspidistest rikkumistest hoiduma. Nii on kohtud näiteks leidnud, et ajakirjanumbri müügist teenitud tuluga sarnases suurusjärgus kahjuhüvitise väljamõistmisel on preventiivne toime.

Samas viidatakse harva, et hüvitis võiks olla suurem varasemas analüüsis nimetatud summadest seetõttu, et aja jooksul on inimeste heaolu ja üldine majanduslik olukord paranenud. Väga sage on viitamine 2017. a mittevaralise kahju analüüsile ja hüvitise suuruse põhjendamisel märgitakse, et õiglane hüvitis on see, mis vastab varasemale praktikale.

Hüvitise suuruse määramisel võetakse arvesse ka kostja käitumist ja suhtumist pärast rikkumise toimepanemist. Näiteks on kohus kahjuhüvitist vähendavaks asjaoluks lugenud seda, kui kostja on vabandanud hageja ees ja eemaldanud rikkumise kohe pärast hagejalt teate saamist ning kostja ei pannud rikkumist toime tahtlikult ega kasutanud hageja kujutist ebasüüdsas ega negatiivses kontekstis.

Mitmes isikuõiguste rikkumise asjas leidis kohus, et kahju hüvitamine võib seisneda ka muus kui rahalises hüvitusel. Näiteks saab hagejale tekkinud kahju piisavaks kompensatsiooniks pidada lahendiga kostjatele pandud kohustust ebaõiged andmed ümber lükata.

2018.–2019. aastal hüvitati mittevaralise kahju hüvitamise nõue kehavigastuse tekitamise või tervise kahjustamise korral täielikult või osaliselt 14 tsiviilasjas, 8 tsiviilasjas jäi nõue rahuldamata. Kõige suurem välja mõistetud hüvitis oli 17 000 eurot ning väiksem 200 eurot. Keskmine hüvitis oli 2437 eurot, mediaan 1000 eurot.

Aastatel 2014–2016 jäid väiksemate ja lühiajaliste vigastuste korral väljamõistetud hüvitised tsiviilasjades vahemikku 100–1500 eurot. Raskemate kehavigastuste ja tervisekahjustuste tekitamise alusel välja mõistetud hüvitiste suurus tsiviilasjades oli vahemikus 500 – 12 000 eurot. Keskmine hüvitis oli 3485 eurot. Seega on ka kehavigastuste tekitamise ja tervise kahjustamise korral välja mõistetud hüvitised vähenenud.

Analüüsitud lahendite seas ei olnud ühtegi sellist tsiviilasja, kus kohus oleks rahuldanud mittevaralise kahju hüvitise nõude asja hävimise või kaotsimineku korral. Selline nõue esitati ainult ühes asjas ja selles asjas jäi hagi rahuldamata. Aastatel 2014–2016 rahuldas kohus kaks mittevaralise kahju nõuet seoses asja hävimise või kaotsiminekuuga.